

Concept december 2006

**Het beleidsterrein Friese taal
1937-2002**

Drs. H.R. Jordaan

PROJECT INVOERING VERKORTING OVERBRENGINGSTERMIJN

Voor u ligt het rapport waarin de uitkomsten van een onderzoek, gehouden in het kader van het Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn (PIVOT), zijn weergegeven. PIVOT is een projectorganisatie die in mei 1991 door de Algemene Rijksarchivaris in het leven is geroepen. De aanleiding daarvoor vormde de (voorgenomen) verkorting van de overbrengingstermijn conform de nieuwe Archiefwet van vijftig naar twintig jaar. Vanuit het oogpunt van democratisering van het openbaar bestuur moet deze termijnverkorting positief worden beoordeeld. Immers, eerder overgedragen archieven worden ook eerder volledig toegankelijk voor het publiek. Voor de Rijksarchiefdienst betekent deze termijnverkorting echter dat, wanneer er geen maatregelen worden genomen, hij overstroomd wordt met archiefmateriaal. De neerslag van dertig jaar overheids-handelen zou bij de invoering van de nieuwe wet in een korte periode moeten worden overgebracht naar de depots van de archiefdiensten. Voor de centrale rijksorganen wordt de omvang van deze stroom van gegevensbestanden geschat op ongeveer 600 strekkende kilometer over de periode 1943-1973 en over de periode 1973-1990 op nog eens eenzelfde hoeveelheid. Omdat een dergelijke hoeveelheid archiefmateriaal niet beheersbaar, noch hanteerbaar is en de opslag ervan te kostbaar, heeft de Rijksarchiefdienst in het kader van PIVOT tezamen met de verschillende Hoge Colleges van Staat en de ministeries maatregelen getroffen om deze vloed te kanaliseren.

Bij het uitvoeren van deze inhaaloperatie moesten reeds bestaande problemen bij de archiefzorg van de rijksoverheid in versneld tempo worden opgelost. Onder de Archiefwet 1962 zijn grote achterstanden ontstaan in het selecteren van naoorlogs archiefmateriaal en in het overbrengen van archief van vóór 1940 naar de Rijksarchiefdienst. In inspectierapporten van de Rijksarchiefdienst werd daar al op gewezen, maar door het rapport 'Archiefbeheer en -behoud bij het Rijk' dat de Algemene Rekenkamer in 1988 uitbracht, is dit probleem pas in zijn volle omvang tot politiek Den Haag doorgedrongen.

PIVOT is mogelijk geworden door de inzet van extra financiële middelen die de minister van WVC in 1991 heeft toegezegd: fl. 17 miljoen over een periode van tien jaar (de looptijd van het project). Daarnaast zetten de ministeries en de Hoge Colleges van Staat, verantwoordelijk voor selectie en overdracht van hun archieven, elk eigen middelen in om deze operatie mogelijk te maken. Afspraken daarover zijn vastgelegd in convenanten die de verschillende secretarissen-generaal of vertegenwoordigers van de Hoge Colleges van Staat met de Algemene Rijksarchivaris hebben gesloten.

1. De uitgangspunten van PIVOT

Om de hierboven beschreven papiervloed op een verantwoorde manier te kunnen beperken heeft PIVOT een nieuw selectie-instrument ontworpen. De traditionele selectiemethoden zijn voor een operatie van deze omvang niet toereikend: zij zijn te arbeidsintensief en dus te kostbaar, terwijl de basis van de gevoerde selectie niet altijd duidelijk is geformuleerd. Bij de traditionele selectie worden als criteria gebruikt: de inhoudelijke of informatieve waarde van documenten en de plaats die zij innemen in het geheel van een dossier, een archief of verzameling archieven. Aangezien men bij die manier van selecteren geen model hanteert waarmee men de context van de gegevens in kaart kan brengen, kan men aan de gegevens op zich moeilijk een waarde toekennen. De functie van de gegevens is in dat geval niet te achterhalen. Het gevolg hiervan is een subjectieve selectie omdat iedereen die selecteert een eigen interpretatie aan de gegevens geeft.

PIVOT gaat ervan uit dat de selectie moet worden uitgevoerd vanuit het gezichtspunt van het overheidsorgaan of de organen die deze documenten in het kader van hun taak en het daaruit voortvloeiende handelen hebben ontvangen of geproduceerd: niet de informatiewaarde van documenten, maar de waardebeoordeling van handelingen van overheidsorganen staat centraal. Met de gegevensbestanden die naar de Rijksarchiefdienst worden overgebracht moet het handelen van de overheid in relatie tot haar omgeving op hoofdlijnen te reconstrueren zijn. Daarbij wil PIVOT met het resultaat van de selectie op basis van deze doelstelling bronnen voor de kennis van en het inzicht in de Nederlandse samenleving (en cultuur) veiligstellen voor blijvende bewaring.

De methode om dit te bereiken is de methode institutioneel onderzoek van PIVOT. Deze methode is in de afgelopen jaren ontwikkeld aan de hand van praktijkervaringen en nieuwe, theoretische inzichten uit binnen- en buitenland. Via wet- en regelgeving en andere bestuurlijk-organisatorische bronnen wordt nagegaan welke handelingen overheidsorganen verrichten. Op basis van de handelingen kan achterhaald worden welke neerslag er in principe zou *moeten* zijn. Met andere woorden, de selectie zal niet meer plaatsvinden op basis van het archiefstuk zelf, maar op basis van de handeling. Handelingen worden gewaardeerd in het kader van de context.

Uiteindelijk zal PIVOT de overbrenging van het geselecteerde materiaal naar de depots van de Rijksarchiefdienst begeleiden. De rijksorganen zijn zelf verantwoordelijk voor de fysieke selectie en bewerking die de archieven en andere gegevensbestanden moeten ondergaan om ze geschikt te maken voor overdracht. Desgewenst zal PIVOT hen daarbij adviseren. Richtsnoer voor de bewerking na het institutioneel onderzoek en de institutionele selectie vormen de door de Permanente Commissie Documentaire Informatievoorziening (PCDIN) in september 1991 aanvaarde 'Normen voor goede en geordende staat' (zie hiervoor ook de PIVOT-brochure 'Om de kwaliteit van het behoud: normen 'goede en geordende staat' (Rijksarchiefdienst/PIVOT, 's Gravenhage 1993).

2. Het institutioneel onderzoek

Om het voor de selectie noodzakelijke inzicht te krijgen in het handelen van de overheidsorganen is PIVOT institutionele onderzoeken gestart bij de verschillende ministeries. De onderzoekers worden door PIVOT zelf en door de verschillende ministeries ingezet. Zij nemen gezamenlijk ongeveer 130 onderzoeksgebieden of beleidsterreinen voor hun rekening. Per beleidsterrein beschrijft de onderzoeker de historische ontwikkeling van dat beleidsterrein als context van de handelingen die er sinds 1940 zijn verricht. De onderzoeksperiode verschilt per beleidsterrein, maar bestrijkt in het algemeen de periode 1940 tot heden.

Uitgangspunt bij de onderzoeken vormt de Methode van Institutioneel Onderzoek (MIO), neergelegd in de brochure 'Handelend optreden' (PIVOT-brochure, 's Gravenhage 1994). De resultaten van een institutioneel onderzoek worden beschreven in een Rapport Institutioneel Onderzoek (RIO). Een RIO is de contextbeschrijving van een beleidsterrein waarop overheidsorganen handelend optreden en omvat:

1. een historische schets van het beleidsterrein waarop het onderzoek betrekking heeft, inclusief:
 - de doelstellingen van de overheid op het beleidsterrein;
 - de overheidsorganen en overige actoren;
 - de onderlinge relaties tussen de actoren;
 - de beleidsinstrumenten;
 - een beschrijving van het taakgebied waartoe het beleidsterrein behoort.
2. een overzicht van de handelingen die overheidsorganen verrichten of hebben verricht, inclusief:
 - de looptijd van elke handeling (begin- en einddatum);
 - de grondslag (bron) van elke handeling;
 - het product van de handeling (indien bekend).

Zo mogelijk worden de handelingen thematisch of procedureel geordend, waardoor men de handelingen in hun context kan zien.

Een belangrijk begrip in het institutioneel onderzoek vormt de 'handeling'. Een handeling is een complex van activiteiten, gericht op het tot stand brengen van een product, dat een actor verricht ter vervulling van een taak of op grond van een bevoegdheid. Aangezien we niet alleen willen beschrijven wat de overheid moet doen maar ook wat zij daadwerkelijk doet, gebruiken we als bron voor het beschrijven van het handelen niet alleen officiële wet- en regelgeving en de daaruit voortvloeiende algemene maatregelen van bestuur, koninklijke besluiten, ministeriële regelingen en beschikkingen zoals instellings-, opheffings- en organisatiebesluiten als onderzoeksbron, maar ook jaarverslagen en jaaroverzichten, staatsalmanakken, memories van toelichting op de rijksbegroting en op bovengenoemde wetten, beleidsnota's, archieven en literatuur. Daarnaast vormen interviews met beleidsmedewerkers en andere deskundigen - in en buiten de overheid- op het beleidsterrein een bron van informatie.

Naast het begrip 'handeling' neemt het begrip 'actor' in het institutioneel onderzoek een belangrijke plaats in. 'Actor' volgens de PIVOT-methode wordt gedefinieerd als "een overheidsorgaan of een particuliere organisatie of persoon die een rol speelt op een beleidsterrein". Strekten de PIVOT-onderzoekers zich tot 1995 uit tot de handelingen van overheidsorganen in de strikte zin van het woord, in de Archiefwet 1995 wordt, gebaseerd op de Algemene wet bestuursrecht, onder 'overheidsorgaan' verstaan "organen van overheidsstichtingen, verenigingen en vennootschappen die, ook voor zover zij niet krachtens publiekrecht zijn ingesteld, toch met openbaar gezag zijn bekleed of waaraan toch één of meer overheidstaken zijn opgedragen en de daarvoor benodigde publiekrechtelijke bevoegdheden zijn toegekend". Het begrip 'overheidsorgaan' is hiermee aanzienlijk verbreed.

In de onderzoeksrapporten worden de handelingen van particuliere instellingen niet opgenomen. Wel wordt hun rol op het beleidsterrein beschreven. Op grond van het acquisitieprofiel van het Nationaal Archief wordt bepaald of de archieven van particuliere instellingen voor overbrenging in aanmerking komen.

3. De toepassingsmogelijkheden

De resultaten van het institutioneel onderzoek, neergelegd in het RIO, worden daarna verwerkt in een wettelijk voorgeschreven selectie-instrument: de selectielijst, in PIVOT-termen het "basis selectiedocument" (BSD). De selectielijst is een lijst van handelingen die elk voorzien zijn van de waardering 'bewaren' of 'vernietigen'. De selectielijst volgt uit de beschrijving van het RIO. In overleg met de betreffende instelling(en) wordt aan de hand van deze selectielijst gezien welke gegevensbestanden voor 'de eeuwigheid' geselecteerd moeten worden en uiteindelijk overgebracht worden aan de Rijksarchiefdienst. De ontwerp selectielijst wordt ter inzage gelegd bij verscheidene instanties en de zorgdrager(s) bied(t)(en) de ontwerp-selectielijst aan aan de minister van OCenW. De definitieve selectielijst wordt vastgesteld door de zorgdrager(s) in kwestie en de minister/staatssecretaris van OCenW.

Wanneer de inhaaloperatie eenmaal voltooid is, zijn we er nog niet. In de toekomst moet worden voorkomen dat nieuwe achterstanden ontstaan bij selectie en overbrenging van gegevensbestanden. Om de toepassingsmogelijkheden van het institutioneel onderzoek ook voor de toekomst te kunnen garanderen, is het daarom noodzakelijk om ontwikkelingen in taken, handelingen en organisatie van de overheid, alsmede de grondslag van die taken en handelingen bij te houden. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de zorgdragers. Het RIO en het BSD kunnen gebruikt worden als basis voor de ontwikkeling van een structureel documentair informatieplan teneinde het beheer van de gegevensbestanden die de Rijksarchiefdienst na 20 jaar verwerft en het beheer van de gegevensbestanden bij de verantwoordelijke organen zelf te verbeteren.

Zo kan in samenwerking met de betreffende organen worden voorkomen, dat zich in de toekomst nieuwe, onbeheersbare stuwmeren van archief en andere gegevensbestanden zullen vormen.

4. Volumevermindering archieven en vergroting opslagcapaciteit

Ook op deze terreinen is PIVOT werkzaam. Volumevermindering kan voor bepaalde archieven worden bereikt door middel van substitutie: het overzetten van de informatie op een andere drager, bijvoorbeeld microfilm, microfiches en in de toekomst wellicht beeldplaat. Inmiddels is uitbreiding van de opslagcapaciteit met ca. 25 km. van bestaande depots in het Nationaal Archief gerealiseerd door de installatie van verrijdbare stellingen (compactus).

Gewapend met de opgedane ervaring zal PIVOT ook over deze kwesties de rijksorganen kunnen adviseren, die daarvan bij het moderne gegevensbeheer weer hun voordeel kunnen doen.

Algemeen Rijksarchief/PIVOT/Den Haag, juni 1995.

Inhoudsopgave

1. Lijst van gebruikte afkortingen	6
2. Afbakening en verantwoording	7
3. De context van het handelen	10
3.1. Inleiding	10
3.2. De Friese taal in onderwijs- en cultuurbeleid	11
3.3. Het Fries als rechtstaal en als bestuurstaal	16
3.4. Het Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden	19
4. Actoren	25
4.1. Minister van Binnenlandse Zaken	25
4.2. Minister van Buitenlandse Zaken	25
4.3. Minister Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	25
4.4. Minister belast met Cultuur	25
4.5. Minister van Justitie	25
4.6. Minister waaronder Welzijn en Volksgezondheid ressorteren	25
4.7. Commissie betreffende het gebruik van de Friese taal op het gebied van het rechtsverkeer (Commissie-Kingma Boltjes)	26
4.8. Commissie-Wesselings	26
4.9. Commissie Friese-Taalpolitiek (Commissie-Van Ommen)	26
4.10. Commissie Friese taal	26
4.11. Projectgroep invoering Fries als verplicht vak op de scholen voor gewoon lager onderwijs in de provincie Friesland (Commissie-Sinnema)	26
4.12. Commissie Fries in het buitengewoon onderwijs	26
4.13. Commissie Fries in het voortgezet onderwijs	27
4.14. Consultatief orgaan ten behoeve van de Friese taal	27
4.15. Fryske Akademy	27
4.16. Berie foar it Frysk	27
4.17. Algemiene Fryske Underrjocht Kommissje (Afûk)	27
4.18. Raad voor Cultuur	27
4.19. Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW)	27
4.20. Onderwijsinspectie	27
4.21. Coördinator invoering vak Fries in de eerste fase van het voortgezet onderwijs	27
4.22. Ambtelijke coördinatiegroep Bestuursafpraak Friese taal en cultuur	28
5. Handelingen	29
5.1 Handelingen van algemene aard	29
5.2 Handelingen met betrekking tot de Nederlandse inbreng in de Europese Unie	32
5.3. Beleid ten aanzien van Friese taal en cultuur	37
5.4. Het Fries als rechtstaal en als bestuurstaal	43
5.5. Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden	46
6. Geraadpleegde wet- en regelgeving	52
7. Geraadpleegde literatuur	55
8. Noten	56

1. Lijst van gebruikte afkortingen

AMvB	algemene maatregel van bestuur
Afuk	Algemeine Fryske Underrjocht Kommisje
art.	artikel
Awb	Algemene wet bestuursrecht
BSD	basiselectiedocument
CITO	Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling
COREPER	Comité des représentants permanents des Etats Membres auprès de l'Union européenne (Comité van permanente vertegenwoordigers)
CRM	Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
IO	institutioneel onderzoek
ISOVSO	Interimwet speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs
KB	koninklijk besluit
KNAW	Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen
LO	lager onderwijs
NLO	nieuwe lerarenopleiding
PB	Provinsjale en Buma Bibliotheek fan Friesland
PIVOT	Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn
RAD	Rijksarchiefdienst
RIO	rapport institutioneel onderzoek
Stb.	Staatsblad
Stcrt.	Staatscourant
TK	Tweede Kamer
Trb.	Tractatenblad
WBO	Wet op het basisonderwijs 1985
WPO	Wet op het primair onderwijs

2. Afbakening en verantwoording

Het beleid ten aanzien van de Friese taal heeft raakvlakken met een vrij groot aantal (deel)beleidsterreinen. Binnen de brede gebieden van onderwijs, cultuur, binnenlands bestuur, alsmede rechtsverkeer en in mindere mate ook welzijn, gezondheidszorg en buitenlandse zaken, is na de Tweede Wereldoorlog aandacht besteed aan de Friese taal- en letterkunde.

De meeste ontwikkelingen vonden plaats op het gebied van het onderwijs en wel op alle niveau's van kleuterschool (later met de lagere school samengevoegd tot basisschool) tot en met hoger- en wetenschappelijk onderwijs. Ook in het voorschools onderwijs (kinderopvang en peuterspeelzalen) is het gebruik van de Friese taal een punt van aandacht geweest. Dit valt niet onder de competentie van de minister van Onderwijs maar onder de gemeenten en indirect onder de minister van Sociale Zaken. Er zijn raakpunten en overlappingsen met verschillende RIO's die het onderwijs betreffen (zie ook de bijgevoegde overzicht van PIVOT-publicaties).

In het rapport *Klaar Af. Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein Basisonderwijs, 1945-1998*, voortgezet onderwijs (PIVOT-rapport nr. 64) komt in de context wel enkele malen het onderwijs in het vak Friese taal ter sprake, maar dit wordt niet nader uitgewerkt. Er zijn wel enkele handelingen met betrekking tot de Friese taal opgenomen. Het betreft de handelingen 30, 31, 32, 33, 34, 35, 92, 476 en 478. Deze hebben betrekking op de bevoegdheid tot het geven van onderwijs in de Friese taal en op het verlenen van ontheffing van de verplichting om het vak Friese taal in het leerplan op te nemen.

In het RIO dat handelt over het voortgezet onderwijs, *Mamoetsporen, deel I. Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein voortgezet onderwijs, 1968-1998*, het middelbaar beroeps onderwijs en voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (PIVOT-rapport nummer 63), is één handeling met betrekking tot de Friese taal opgenomen. Het betreft handeling 445 aangaande het verlenen van ontheffing voor het geven van onderwijs in de Friese taal door de onderwijsinspectie. Er wordt in de context slechts kort melding gemaakt van het formuleren van kerndoelen voor het vak Friese taal in het voortgezet onderwijs.

In de overige RIO's die betrekking hebben op de beleidsterreinen onderwijs en wetenschappen, wordt het deelterrein Friese taal niet behandeld. Het betreft de volgende rapporten:

Mamoetsporen, deel II. Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de (rijks)overheid op het beleidsterrein middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo), periode augustus 1968 – juni 1999 (PIVOT-rapport nr. 69)

Hoger Beroepsonderwijs. Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de nationale overheidsorganen op het beleidsterrein hoger beroepsonderwijs, (1945) 1968-1998 (PIVOT-rapport nr. 62)

Speciaal centraal. Een institutioneelonderzoek naar het deelbeleidsterrein speciaal onderwijs periode 1950-1996 (PIVOT-rapport nr. 52)

Een academische zaak, deel I. Een institutioneel onderzoek naar universiteiten op het beleidsterrein wetenschappelijk onderwijs sinds (1981) 1985-1997 (PIVOT-rapport nr. 60)

Een academische zaak, deel II. Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de rijksoverheid op het beleidsterrein wetenschappelijk onderwijs, (1945) 1960-1997. (PIVOT-rapport nummer 55)

De draden van de WEB. Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de rijksoverheid op het beleidsterrein beroepsonderwijs en volwasseneneducatie in de periode 1945-1995/1996 (PIVOT-rapport nr. 48)

Wetenschapsbeleid. Een institutioneel onderzoek naar het wetenschapsbeleid van de rijksoverheid in de periode 1945-1999 (PIVOT-rapport nummer 96)

Het cultuurbeleid ten aanzien van de Friese taal spitst zich natuurlijk met name toe op letteren, media, podiumkunsten en film. De eerste twee deelthereinen zullen worden behandeld in een nog te verschijnen PIVOT-rapport nr. 160, dat handelt over letteren, media en bibliotheken. De podiumkunsten en film vormen onderwerp van het RIO *Volgens de regelen der kunst. Een institutioneel onderzoek naar het handelen van overheidsorganen op het beleidsterrein kunsten, 1965-1999* (PIVOT-rapport nr. 71). In dit RIO wordt geen aandacht expliciete besteed aan de Friese taal.

Op de terreinen binnenlands bestuur, rechtspleging en rechtsverkeer moeten drie RIO's worden genoemd:

Organisatie decentrale overheden (het nog te verschijnen PIVOT-rapport nr. 142);

Rechtspleging en rechtshulp. De datageschiedenis van handelingen en organisatie-eenheden van de justitiële ministeriële organisatie van de rechtspleging en rechtshulp, 1945-1992 (PIVOT-rapport nr. 10);

Gedeelde verschillen. Een onderzoek naar het handelen van de rechterlijke macht ((PIVOT-rapport nummer 124).

In geen van deze onderzoeken is specifieke aandacht besteed aan het deeltherrein Friese taal.

Na een inleidende schets over de ontwikkeling van het beleid ten aanzien van de Friese taal vanaf 1945 tot en met 2001 volgt een overzicht van actoren en vervolgens een opsomming van de handelingen. Iedere handeling is opgenomen in een handelingenblok, dat is opgezet volgens het hieronder vermelde schema. Tenslotte is een overzicht van geraadpleegde wet- en regelgeving toegevoegd en een literatuurlijst.

(X):	Dit is het volgnummer van de handeling. Dit nummer is uniek voor de handeling en wordt in het basis selectiedocument (BSD) overgenomen.
Actor	Hier staat het orgaan dat formeel verantwoordelijk is voor de uitvoering van de handeling. Wanneer meerdere organen dezelfde handeling verrichten, worden deze actoren onder elkaar gezet. De vermelde jaartallen geven de periode aan waarin de actor verantwoordelijk was/is voor het verrichten van de handeling. Bijvoorbeeld: Minister van Justitie 1948-1970 Minister van Binnenlandse Zaken 1970-
Handeling	Dit is een complex van activiteiten die een actor verricht ter vervulling van een taak of op grond van een bevoegdheid. In de praktijk komt een handeling meestal overeen met een procedure of een werkproces.
Periode	Hier staat het tijdvak vermeld gedurende welke jaren de handeling is verricht. Wanneer er geen eindjaar staat vermeld wordt de handeling op het moment van het verschijnen van het RIO nog steeds uitgevoerd. Het kan voorkomen dat de op basis van wet- en regelgeving geformuleerde handelingen (<i>nog</i>) niet worden uitgevoerd. Ter complementering van de context worden ook deze handelingen opgenomen.
Grondslag	Dit is de wettelijke basis op grond waarvan de actor de handeling verricht. Vermeld worden: <ul style="list-style-type: none"> • de naam (citeertitel) van de wet, de Algemene Maatregel van bestuur, het Koninklijk Besluit of de ministeriële regeling; • het betreffende artikel en lid daarvan; • de vindplaats, dat wil zeggen. De vermelding van staatsblad of staatscourant • wijzigingen in de grondslag en het vervallen hiervan. Een voorbeeld: Reclasseringsregeling 1947, art. 9, lid 2 (Stb. 1947, H 423), Reclasseringsregeling 1970, art. 8, lid, lid 3 (Stb. 1969, 598), gewijzigd 1978 (Stb. 1978, 254), vervallen in

	1986 (Stb. 1986, 1) Wanneer er geen wettelijke grondslag voor een handeling bestaat, kan de <i>bron</i> worden genoemd waarin de betreffende handeling staat vermeld.
Product	Hier achter staat het product vermeld waarin de handeling resulteert of zou moeten resulteren. De gegeven opsommingen van producten is niet altijd uitputtend. Vaak wordt volstaan met een algemeen omschreven eindproduct. In de uiteindelijke selectielijst worden de producten niet vermeld.
Opmerking	Deze aanvullende informatie wordt slechts vermeld wanneer de strekking van de handeling toelichting behoeft.

3. De context van het handelen

3.1. Inleiding

De bemoeienis van de Nederlandse rijksoverheid met het beleidsterrein Friese taal dateert voornamelijk van na de Tweede Wereldoorlog. Voordien was het nauwelijks een punt van aandacht geweest. Wel was er al in 1937 de wettelijke mogelijkheid geopend om de Friese taal te doceren op de lagere school, zonder dat daarbij het Fries overigens expliciet werd genoemd. Door een wijziging van de Lager-onderwijswet van 1920 werd het toegestaan om een 'streektaal' als facultatief vak in te voeren tijdens de schooluren (Stb. 1937, 323). Er bestond al langer, vanaf 1907, toestemming om onderwijs in de Friese taal te geven maar dat moest gebeuren buiten het officiële lesrooster en buiten de schooluren. Kort na de oorlog werd het ook mogelijk Fries als facultatief vak in het middelbaar onderwijs te geven (Stb. 1948, 127), terwijl in 1949 een experiment werd gestart waarbij Fries als voertaal werd gebruikt in de drie laagste klassen van de lagere school.¹

Deze maatregelen stonden geen verhouding tot de al sinds begin twintigste eeuw in Friesland gevoelde onvrede over de achtergestelde positie van de Friese taal ten opzichte van het Nederlands. Bij de Friese overheid bestond de wens om het Fries in het maatschappelijk verkeer en ook in het bestuurlijk verkeer een aan het Nederlands gelijkwaardige plaats te geven. Maar herziening van het Nederlandse taalbeleid had ook consequenties voor de Nederlandse staatsinrichting. Want direct gekoppeld aan de wens tot emancipatie van het Fries was de wens tot decentralisatie: de mate waarin een meer federaal staatsverband wenselijk werd geacht was recht evenredig aan de mate van exclusiviteit die aan het Fries als overheidstaal werd toegedacht. Daarbij stond het streven naar een ééntalig Fries Friesland in de meest extreme hoek van dit spectrum.²

Begin 1949 werd de door Gedeputeerde Staten van Friesland ingestelde 'Provinciale Adviescommissie voor het Decentralisatievraagstuk' geïnstalleerd. De centrale opdracht was om advies uit te brengen over hoe een betere taakverdeling tussen rijk, provincie en gemeente zou kunnen worden gerealiseerd, waarbij ook aandacht zou worden besteed aan het gebruik van het Fries in het ambtelijk verkeer. De commissie bracht in de zomer van 1951 een rapport uit, waarin zij stelde geen noodzaak te zien in de invoering van taalwetgeving. De Commissie zag ook niets in dwang, maar pleitte voor vrijwilligheid.³ De aanbevelingen van de commissie werden echter ingehaald door de realiteit. De al jaren onder de Friezen levende onvrede over de achtergestelde positie van hun taal leidde in 1951 tot een escalatie, die het Fries tot een direct punt van zorg van de regering maakte.

Aanleiding was een rechtszaak tegen de veearts Van der Burg wegens een verkeersovertreding. Tijdens de zitting gaf Van der Burg te kennen uitsluitend Fries te willen spreken, hetgeen door de rechter niet werd toegestaan. Het was overigens niet de eerste keer dat een dergelijk incident zich tijdens een terechtzitting in Friesland afspeelde.⁴ Twee journalisten, Fedde Schurer en Tsjebbe de Jong, hekelden in hun commentaren het optreden van de kantonrechter in deze zaak en werden daarop vervolgd wegens belediging. Deze zaak diende op vrijdag 16 november 1951 en genoot grote publieke belangstelling. Toen de politie poogde een bij het gerechtsgebouw toegestroomde menigte te verwijderen ontstonden relletjes, die uiteindelijk uitliepen op wat bekend zou worden als de "Slag op het Zaailand". De politie trad hard op en ook de brandweer werd ingezet om de menigte met waterspuiten uiteen te drijven.⁵

De gebeurtenissen van deze dag, die de geschiedenis in ging als "Kneppelfreed" (Knuppelvrijdag), werkten als een katalysator bij de verdere emancipatie van het Fries. In de Tweede Kamer werd direct daarna tijdens de begrotingsbehandelingen aandacht besteed aan wat inmiddels de "Friese kwestie" werd genoemd. Ook de regering vatte de zaak serieus op en begin 1952 werd een delegatie van drie ministers (Justitie, Binnenlandse Zaken en Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen) voor een meerdaags bezoek naar de provincie Friesland gezonden. Zij voerden besprekingen met Gedeputeerde Staten en met vertegenwoordigers uit het maatschappelijke en culturele leven van Friesland.⁶ Kort daarna werden twee commissies ingesteld die moesten adviseren ten aanzien van respectievelijk het onderwijs in de Friese taal en het gebruik van de Friese taal in het officiële verkeer.⁷

De Provinciale Staten van Friesland namen in hetzelfde jaar een besluit aan waarbij in de eerste plaats werd bepaald dat in beginsel het recht diende te worden erkend dat men zich in Friesland in het ambtelijk verkeer en rechtsverkeer van het Fries mag bedienen, onder aanvaarding van beperkingen ter wille van belangen van rechtszekerheid en rechtsgelijkheid. Ten tweede diende zowel door Rijk als Provincie ten aanzien van onderwijs en cultuur een bewust beleid gevoerd te worden, gericht op het behoud van de Friese taal en cultuur.⁸ Binnen enkele jaren kwam wetgeving tot stand waarbij de eerste belemmeringen voor het gebruik van de Friese taal in de rechtszaal en in het rechtsverkeer werden weggenomen en waarbij het onderwijs in de Friese taal verder werd gestimuleerd en gefaciliteerd.

Gedurende de daarop volgende jaren werd de emancipatie van de Friese taal op de verschillende terreinen verder uitgebouwd. Eind jaren '90 werd daarbij een nieuwe impuls ontvangen door de Nederlandse aanvaarding van het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden* (Stb. 1996, 136). Nederland heeft zich daarbij verplicht om bepalingen uit het handvest toe te passen niet alleen ten aanzien van de bovengenoemde terreinen (onderwijs, rechtspraak/rechtsverkeer en bestuur), maar ook ten aanzien van media, culturele activiteiten en voorzieningen, economisch en sociaal leven en grensoverschrijdende uitwisselingen.⁹

In de hierna volgende paragrafen zullen achtereenvolgens worden besproken: het beleid ten aanzien van onderwijs in de Friese taal en de Friese cultuur, de invoering van het Fries als rechtstaal en bestuurstaal en tenslotte de gevolgen van de aanvaarding van het genoemde Europees Handvest.

3.2. De Friese taal in onderwijs- en cultuurbeleid

In februari 1952 werd door de minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen een commissie ingesteld onder voorzitterschap van J.H. Wesselings, raadadviseur in algemene dienst van het ministerie. Deze moest adviseren inzake het te voeren beleid ten aanzien van onderwijs in de Friese taal. In 1953 bracht de commissie rapport uit en kwam daarbij met de volgende aanbevelingen:

- Er diende een wettelijke regeling te komen waarbij aan gemeente- en schoolbesturen de bevoegdheid zou moeten worden gegeven om het Fries als (verplicht) leervak op hun scholen in te voeren en het onderwijs in de eerste klassen in de Friese taal laten geven;
- het Rijk zou moeten bijdragen in de extra kosten van de leermiddelen voor het tweetalig onderwijs;
- het Fries zou moeten worden opgenomen in het leerplan van de Rijkskweekscholen in Friesland;
- de lagere akten Friese taal zouden dienen te worden erkend en beloond;
- de middelbare akten Friese taal zouden dienen te worden erkend en beloond.¹⁰

De aanbevelingen werden nagevolgd. In 1955 kwam de *Wet tot regeling van het onderwijs in de Friese taal en het gebruik van die taal of van een streektaal als voertaal bij het lager onderwijs*, ook de Wet-Cals genoemd, tot stand (Stb. 1955, 225). Daarbij werd bepaald dat het Fries als verplicht vak aan het lesrooster mocht worden toegevoegd en dat deze taal tot en met de derde klas als voertaal mocht worden gebruikt. De Kweekschoolwet werd gewijzigd, waarbij het behalen van een akte LO Fries mogelijk werd gemaakt (Stb. 1955, 225), terwijl er een regeling van kracht werd voor het verkrijgen van de middelbare akten van vakbekwaamheid A en B in de Friese taal (Stb. 1955, 542). Enkele jaren eerder was na een wijziging van het Academisch Statuut al de mogelijkheid geschapen om een doctoraalexamen Fries af te leggen (Stb. 1952, 635).

In 1968 drong de provincie Friesland er bij de regering op aan om Fries als verplicht vak op te laten nemen zowel in de lesroosters voor het lager als in die voor het voortgezet onderwijs. Dit leidde mede tot de instelling van de interdepartementale Commissie Friese-Taalpolitiek (Commissie-Van Ommen) door de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk.

In 1969 presenteerden de Ried fan de Fryske Biweging en de provinciale besturen van de ARP, CHU, D'66, FNP, KVP, PvdA, PPR en PSP in Friesland een gezamenlijk pakket van wensen met betrekking tot een door de Rijksoverheid te voeren taalpolitiek in Friesland. De nota was bedoeld om de in Friesland levende verlangens onder de aandacht te brengen van de Commissie Friese-Taalpolitiek, maar tegelijkertijd ook om daaraan een ruimere bekendheid te geven. In de nota waren per departement punten opgenomen waarvoor de Ried bijzondere aandacht vroeg.¹¹

Ten aanzien van het onderwijs werden onder meer voorstellen gedaan voor het gebruik van het Fries als voertaal en voor het leervak Friese taal. Er werd voor gepleit om het Fries als voertaal ook in de hogere klassen van het basisonderwijs en in het voortgezet onderwijs in te voeren. Het vak Fries zou daarnaast verplicht moeten worden gesteld in zowel het basis- als het voortgezet onderwijs. Verder zou in het voortgezet onderwijs Friese taal (en letterkunde) een keuzevak voor het examen moeten worden. Op de scholen voor voortgezet onderwijs waar Fries werd onderwezen zouden daarvoor extra leraarlessen beschikbaar moeten worden gesteld. Daarnaast zou op opleidingsscholen voor leerkrachten in kleuter- en basisonderwijs meer aandacht aan de tweetaligheid moeten worden besteed. Verder werd gevraagd om subsidiëring van de leermiddelenontwikkeling, meer aandacht voor Friese taal- en letterkunde in de lerarenopleiding en uitbreiding van de mogelijkheden om Fries te studeren in het hoger onderwijs. Ook zou de Fryske Akademy door de Nederlandse overheid als een volwaardig wetenschappelijk instituut moeten worden erkend en gesubsidieerd.¹²

De Friese cultuuruitingen behoorden een billijk aandeel te krijgen in de Nederlandse cultuurpolitiek met een grotere financiële ondersteuning van rijkswege. Provincie en gemeenten in Friesland namen nu op dit gebied uitgaven voor hun rekening die eigenlijk ten laste van het rijk zouden moeten komen. Friesland moest verder onder meer zo spoedig mogelijk de beschikking krijgen over een eigen radio- en televisieprogramma. Het Frysk Letterkundich Museum, de Fryske Toanielstifting, de Algemiene Fryske Underrjocht Kommisje, de Provinciale Bilbliothek van Friesland en de stichting It Fryske Boek moesten alle in aanmerking komen voor subsidiëring.¹³

In 1970 bracht de Commissie-Van Ommen rapport uit. Zij was van mening dat verplichtstelling van het vak Fries in het onderwijs niet wenselijk was. Er waren echter geen bezwaren tegen het gebruik van het Fries als voertaal in de hogere leerjaren van het lager onderwijs.¹⁴ De Tweede Kamer wenste echter een verdergaand beleid. In 1972 werd de motie-Vellinga aangenomen waarin gesteld werd dat de Friese cultuur deel uitmaakt van het Nederlandse cultuurpatroon en derhalve recht had op een adequaat aandeel in actief cultuurbeleid. Omdat cultuur en taal sterk worden bepaald door de mate waarin het Fries actief en passief beheerst wordt, werd de regering verzocht om verdere mogelijkheden te scheppen voor het Fries door doelgerichte veranderingen in de onderwijswetgeving tot stand te brengen en door financiële medewerking te blijven geven aan geëigende Friese instanties ten dienste van de verschillende facetten van de Friese taal en cultuur.¹⁵

De aanvaarding van het rapport van de *Commissie Friese-Taalpolitiek* door de regering impliceerde een erkenning van haar verantwoordelijkheid met betrekking tot het voeren van een beleid gericht op het behoud en de ontwikkeling van de Friese taal en cultuur. Daarom werden stappen gezet om de nodige wijziging in het onderwijs tot stand te brengen. Er werd ook een post subsidies en andere uitgaven ten behoeve van de instandhouding van de Friese taal en cultuur op de begroting van CRM opgenomen en het Fries zou spoedig expliciet worden genoemd in door Nederland gesloten internationale culturele verdragen.¹⁶

Wat betreft het onderwijs zou het niet alleen noodzakelijk zijn om de onderwijswet van 1920 te wijzigen, maar ook om opleidingsmogelijkheden te scheppen voor degenen die het vak moesten doceren. Dit resulteerde in de instelling door de minister van Onderwijs en Wetenschappen van de *Projectgroep invoering Fries als verplicht vak op scholen voor gewoon lager onderwijs in Friesland* (Stcrt. 1973, 124). Deze projectgroep, naar haar voorzitter ook de Commissie-Sinnema genoemd, kreeg opdracht om:

- voorbereidingen te treffen voor het scheppen van een wettelijke basis om de invoering van het Fries op scholen voor gewoon lager onderwijs in de provincie Friesland verplicht te stellen en daartoe een wijziging van de Lager-onderwijswet 1920 te ontwerpen;
- wijzigingen in de Wet op het voortgezet onderwijs te ontwerpen, opdat de onderwijzersopleiding kan worden aangepast aan de gewenste verplichtstelling;

- een ontwikkelingsplan te ontwerpen voor de invoering van het Fries als verplicht vak op de scholen voor gewoon lager onderwijs in de provincie Friesland;
- voorstellen te doen met betrekking tot de daartoe te nemen maatregelen, zowel op de korte als op de lange termijn;
- te adviseren over de voorlichting met betrekking tot het onderhavige project.¹⁷

In haar rapport deed de projectgroep onder meer aanbevelingen ten aanzien van her- en bijscholing van onderwijzers en ten aanzien van leermiddelen, voorlichting en begeleiding.¹⁸ Deze werden grotendeels overgenomen. In de Wet van 25 april 1974 tot wijziging van de Kleuteronderwijswet en de Lageronderwijswet 1920 (Stb. 1974,271) werd bepaald dat Fries een regulier vak zou worden in het gewoon lager onderwijs in de Provincie Friesland, waarbij aan Gedeputeerde Staten van Friesland bevoegdheid tot het verlenen van ontheffing werd toegekend. Tegelijkertijd werd het Fries toegelaten als voertaal in alle leerjaren van het basisonderwijs. Nadere voorzieningen ten aanzien van de bevoegdheid tot het geven van onderwijs in het vak Friese taal werden getroffen in de wet van 25 april 1979, houdende wijziging van de Lager-onderwijswet 1920 en de Wet op het voortgezet onderwijs (Stb. 1979, 253). Pedagogische academies in Friesland kregen met deze wet de verplichting opgelegd om didactische vorming in het Fries aan te bieden. Korte tijd later werd het ook mogelijk om in het laatste leerjaar van de pedagogische academie Friese taal als didactische specialisatie te kiezen (Stb. 1980, 422).

Bij de behandeling van het wetsontwerp kwam het vraagstuk van de verplichting tot het geven van Fries op scholen voor buitengewoon onderwijs aan de orde. Sinds het Besluit buitengewoon onderwijs 1967 (Stb. 1967, 58) was het wel al mogelijk om Fries als facultatief vak in het leerplan op te nemen. De regeling bood echter geen mogelijkheid om het Fries ook als voertaal in het buitengewoon onderwijs te gebruiken.¹⁹ De staatssecretaris verklaarde zich bereid om een overeenkomstige regeling te bevorderen als voor het gewoon lager onderwijs. Dit leidde tot de instelling van de *Commissie Fries in het buitengewoon onderwijs* in april 1979. De Commissie kreeg de volgende taken:

- nagaan voor welke schoolsoorten in het buitengewoon onderwijs wel en voor welke niet Friese taal als verplicht vak moest worden ingevoerd;
- het formuleren van een wettelijke basis, inclusief eventuele vrijstellingsregelingen;
- het opstellen van een uitvoeringsplan, waarin minimaal de volgende aspecten voorkomen:
 - a. de fasering (in hoeverre moet de invoering bij het buitengewoon onderwijs gelijktijdig met die in het gewoon lager onderwijs geschieden);
 - b. de organisatie van invoering (noodzakelijke opleiding, nascholing, begeleiding, leermiddelen en voorlichting);
 - c. de benodigde financiële middelen;
- het ontwerpen van een pakket van voorzieningen dat, los van de invoering, blijvend noodzakelijk zal zijn met een raming van de kosten (opleiding, begeleiding, leermiddelen).²⁰

De commissie kreeg opdracht om bij haar beschouwing steeds de volgende twee vragen te betrekken:

1. In hoeverre dienen voor de verschillende schoolsoorten in het buitengewoon onderwijs regelingen en voorzieningen te worden getroffen;
2. Op welke wijze kan een zo groot mogelijk verband worden gelegd tussen regelingen en voorzieningen voor het buitengewoon onderwijs aan de ene kant en voor het gewoon onderwijs aan de andere kant.²¹

Nadat het Fries op scholen voor gewoon lager onderwijs verplicht gesteld was en de Commissie Fries in het buitengewoon onderwijs was geïnstalleerd, werd de tijd rijp geacht om ook aandacht te besteden aan het positie van het vak Friese taal in het voortgezet onderwijs. Een daartoe voor de periode van twee jaar ingestelde commissie werd begin oktober 1979 geïnstalleerd met als taak:

- het inventariseren van de mogelijkheden voor het geven van het vak Friese taal en letterkunde;
- het onderzoeken van de wenselijkheid om eventueel deze mogelijkheden te verruimen;
- het nagaan in hoeverre het Fries als (verplicht) eindexamenvak zou moeten worden ingevoerd.²²

De Commissie Fries in het buitengewoon onderwijs en de Rijkscommissie Fries in het voortgezet onderwijs brachten respectievelijk in 1981 en 1982 rapport uit.

De Commissie Fries in het buitengewoon onderwijs kwam met de volgende bevindingen en conclusies. Als uitgangspunt had de commissie gesteld dat de invoering van de Friese taal op scholen voor buitengewoon onderwijs aan moest sluiten bij de ervaringen en de bestaande ontwikkelingen binnen de onderwijspraktijk, dat de belangen van de leerlingen centraal moesten staan en dat de op dat moment geldende ontwikkelingen in het buitengewoon onderwijs de basis voor de advisering zouden vormen. Met het oog op de veranderde opvatting over vorm en inhoud achtte de commissie een louter vakmatige benadering onjuist. Een vakmatige behandeling behoeft niet te worden uitgesloten, maar moest niet verplicht worden gesteld.²³

De commissie formuleerde het volgende voorstel voor een wettelijke basis: 'Het leerplan van de scholen voor buitengewoon onderwijs in Friesland vermeldt tevens dat het Fries mede als voertaal wordt gebruikt en geeft voorts aan dat en op welke wijze de leerlingen in aanraking worden gebracht met de Friese taal en cultuur, daarbij rekening houdend met hun ontwikkelingsmogelijkheden en hun ontwikkelingsniveau.'²⁴ Het belangrijkste doel was de leerlingen in aanraking te brengen met de Friese taal en cultuur. De manier waarop dat zou moeten gebeuren kan van school tot school en van leerling tot leerling verschillen. De commissie pleitte voor een geïntegreerde aanpak van schoolpraktijk, begeleiding en opleiding.²⁵

Vanaf 1981 werd het door een wettelijke voorziening (Stb. 1981, 824) mogelijk om in het buitengewoon onderwijs Fries als voertaal te gebruiken. Het regeringsstandpunt ten aanzien van de aanbevelingen van de Commissie Fries in het buitengewoon onderwijs werden neergelegd in een bijlage in de vorm van een concept-beleidsnotitie gevoegd bij een brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer (zie Bijlagen Handelingen TK 18 321, nr. 45). De Staatssecretaris voelde er niet voor om het advies van de commissie te volgen en het Fries als voertaal in het buitengewoon onderwijs verplicht te stellen; de keuze werd aan de scholen zelf overgelaten.²⁶

De Commissie Fries in het voortgezet onderwijs kwam in 1980 met een tussenrapport en in 1982 met een eindrapport. In het tussenrapport was onder meer bekeken wat de bestaande mogelijkheden voor het geven van het vak Fries waren en in welke mate daarvan gebruik werd gemaakt, wat de motieven of belemmeringen waren om al dan niet onderwijs in het Fries te geven en of het gewenst was deze mogelijkheden te verruimen. Dit laatste punt werd door de commissie bevestigend beantwoord. Op grond van het tussenrapport besloot de staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen f 500.000 subsidie ter beschikking te stellen voor de ontwikkeling van leermiddelen.²⁷

De commissie was van mening dat er fundamentele ruimte geschapen moest worden voor het Fries in het voortgezet onderwijs. Om te komen tot een structurele wijziging en tegelijkertijd de uitzonderingssituatie in Friesland te bevestigen stelde de commissie in haar eindrapport voor om in de Wet op het voortgezet onderwijs een artikel op te nemen met de volgende strekking: 'In de provincie Friesland wordt aan de scholen voor voortgezet onderwijs onderwijs gegeven in de Friese taal (en letterkunde).'²⁸

De Rijkscommissie Fries in het voortgezet onderwijs adviseerde verder om:

- aan scholen waar Fries op het lesrooster staat extra leraar- en leerlinglessen toe te kennen teneinde het vak in het voortgezet onderwijs een steviger positie te doen verwerven dan het op dat moment had;
- steun te geven bij nascholing van docenten, leerplan en leermiddelenontwikkeling e.d.;
- met ingang van 1986 het vak Friese taal verplicht te stellen in de onderbouw;
- een regeling voor ontheffing te beperken tot individuele leerlingen;
- de mogelijkheid te openen ook in het voortgezet onderwijs het Fries als voertaal in te voeren;
- het verlenen van toestemming aan de NLO Ubbo Emmius in Leeuwarden om Fries aan het vakkenpakket toe te voegen;
- aan opleidingsinstituten en examencommissies LO Fries zou in overweging gegeven moeten worden om het opleidingsprogramma en de exameneisen zo te wijzigen, dat met name het onderdeel didactiek meer op het voortgezet onderwijs wordt afgestemd.²⁹

Naar aanleiding van het rapport van de Commissie Fries in het voortgezet onderwijs bracht de staatssecretaris een concept-beleidsnotitie naar buiten. Daarin werd aangekondigd dat de Wet voortgezet onderwijs zodanig gewijzigd zou worden dat de mogelijkheden voor het geven van Friese taal zouden worden verruimd.³⁰

In het Examenbesluit VWO-HAVO-MAVO-VBO (Stb. 1989, 327) is de mogelijkheid geopend om in het voortgezet onderwijs het Fries als eindexamenvak te kiezen, voor zover dit vak tenminste als keuzemogelijkheid door de school wordt aangeboden. Dit was slechts op een beperkt aantal scholen het geval. Met ingang van 1996-97 stelde de provincie Friesland een stimuleringsubsidie ter beschikking voor experimenten op vier scholengemeenschappen voor voortgezet onderwijs. De uitkomsten van de proef staan mede ten dienste aan de ontwikkeling van een ononderbroken leerstoflijn voor het vak Fries van het eerste jaar van de basisvorming tot het einde van het algemeen voortgezet onderwijs.³¹

In 1989 kwam een eerste van drie bestuursafspraken tot stand tussen de departementen van Binnenlandse Zaken, Justitie, Onderwijs en Wetenschappen en Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur enerzijds en de Gedeputeerde Staten van Friesland anderzijds (Stcrt. 1989, 133). Hierin werden beleidsinspanningen en verplichtingen met betrekking tot de bevordering en bescherming van de Friese taal en cultuur vastgelegd en het dienaangaande te voeren overleg tussen de verschillende rijksorganisaties en de provincie Friesland geregeld. Een tweede bestuursafpraak volgde in 1993 (Stcrt. 1993, 237) en een derde in 2001 (Stcrt. 2001, 125). Bij de tweede Bestuursafpraak was ook de minister van Buitenlandse Zaken betrokken. Er werd nu onder meer ook bepaald dat in het buitenland voorlichting gegeven diende te worden over de Friese taal en cultuur, terwijl ook het belang werd onderstreept van internationale contacten bij de ontwikkeling van onderwijs, wetenschap en cultuur in meest brede zin. De minister van Buitenlandse Zaken kan een bijdrage leveren bij het scheppen en ontwikkelen van wegen en instrumenten die deze contacten mogelijk maken.³² Bij de tweede bestuursafpraak werd grote vooruitgang geboekt op het gebied van onderwijs.³³

Het beleid ten aanzien van de Friese taal en cultuur in het onderwijs is er conform de Bestuursafpraak 1993 op gericht om alle leerlingen van Friese scholen voor te bereiden op een tweetalige Fries-Nederlandse samenleving; het onderwijs dient zich niet slechts te beperken tot het bieden van mogelijkheden voor leerlingen om zich te ontwikkelen in de taal die van huis uit door hen wordt gesproken.³⁴ Met ingang van 1993 werd op de scholen van voortgezet onderwijs ook de basisvorming ingevoerd. Met oog op het belang van de leerling kan de school de basisvorming zo inrichten dat de leerlingen de kerndoelen basisvorming in tenminste twee en ten hoogste vier jaar bereiken. Het aanbevolen lesrooster omvat 15 verplichte vakken voor alle leerlingen, maar bij de invulling van het rooster hebben de scholen de vrijheid om daarin variaties aan te brengen. Voor scholen in Friesland omvat de basisvorming ook onderwijs in de Friese taal: het Fries is in die provincie als verplicht zestiende vak toegevoegd. Er zijn voor de vakken in de basisvorming kerndoelen vastgesteld (Besluit kerndoelen en adviesrentabel basisvorming 1993-1998: Stb. 1993, 208), maar niet voor het vak Fries. Wel zijn daarvoor handreikingen overeenkomstig de kerndoelen Nederlands gepubliceerd, op basis waarvan door het landelijk instituut voor curriculumontwikkeling, Stichting Leerplanontwikkeling, in 1994 een modelleerplan Fries is ontwikkeld ten behoeve van de lagere klassen van het voortgezet onderwijs. Een eerste generatie voorbeeldtoetsen, ontwikkeld door het Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling (CITO) in Arnhem, kwam in 1995 gereed.³⁵

In de Bestuursafpraak 1993, art. 4.2.3, werd aangekondigd dat de minister van Onderwijs en Wetenschappen de totstandkoming van een wijziging van de Wet op het Basisonderwijs (WBO) en van de Interimwet op het Speciaal Onderwijs en het Voortgezet Speciaal Onderwijs (ISOVSO) zal bevorderen door daarin een artikel op te nemen waarbij wordt bepaald dat de kosten van materiële instandhouding van het onderwijs in de Friese taal jaarlijks door het Rijk aan de provincie Friesland worden vergoed. Dit is gebeurd bij de Wet van 4 juli 1996 (Stb. 1996, 403): het Rijk levert een jaarlijkse bijdrage die werd vastgesteld op f 450.000 (€204.201). Verder zal de minister Van Onderwijs en Wetenschappen in overleg met Gedeputeerde Staten van Friesland bevorderen dat het CITO jaarlijks toetsen voor het Fries in het basisonderwijs opstelt. De minister stelde daarvoor middelen ter beschikking. Verder stelt de minister van Onderwijs en Wetenschappen jaarlijks een bedrag beschikbaar voor onderwijsbegeleiding voor het Fries in het basisonderwijs teneinde de kwaliteit van dat vak te bevorderen.³⁶

De genoemde rijksbijdrage voor de kwaliteitsverbetering van het vak Fries in het basisonderwijs is met ingang van het schooljaar 1996/97 ingekaderd in een nieuwe doeluitkering voor de ondersteuning van het onderwijs in de Friese taal. Deze wordt verstrekt aan de provincie Friesland ter bekostiging van activiteiten voor het onderwijs in de Friese taal en trad in de plaats van de subsidies voor begeleiding, scholing en nascholing Fries aan de schoolbegeleidingsdiensten en hogescholen. Uit de bijdrage wordt niet alleen de onderwijsbegeleiding betaald, maar ook extra kosten voor de kwaliteitsverbetering Fries in de lerarenopleiding basisonderwijs en het wetenschappelijk onderzoek naar het vak Fries in het basisonderwijs. De doeluitkering die is toegekend voor de periode van 1996 tot 2000, is overigens ook bestemd voor het Fries in de basisvorming van het voortgezet onderwijs.³⁷

In 1998 kwam de Wet op het Primair Onderwijs (WPO) tot stand (Stb. 1998. 228). De in de WBO opgenomen bepalingen met betrekking tot het vak Fries en het gebruik van het Fries als voertaal zijn in deze nieuwe wet opgenomen.³⁸

Met de aanvaarding van het Europees Handvest diende de regering uitvoering te geven aan de daarbij aangegane verplichtingen. Het Handvest trad op 1 maart 1998 in werking. Dit was een van de redenen waarom het wenselijk geacht werd om de Bestuursafpraak van 1993 in 2001 te actualiseren. Deze wordt behandeld in paragraaf 3.4 over de gevolgen van de aanvaarding van het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden.

3.3. Het Fries als rechtstaal en als bestuurstaal

Een tweede direct naar aanleiding van Kneppelfreed ingestelde commissie stond onder voorzitterschap van H. Kingma Boltjes, raadsheer van het gerechtshof te Leeuwarden, en werd op 13 mei 1952 geïnstalleerd. De commissie kreeg de taak om na te gaan in hoeverre het wenselijk zou zijn om voorzieningen te treffen in zake het gebruik van de Friese taal bij het afleggen van de eed of belofte of andere handelingen met betrekking tot het rechtsverkeer. Daarnaast zou de Commissie op verzoek van de minister van Verkeer en Waterstaat ook aandacht besteden aan het gebruik van Fries bij plaatsnamen, verkeersborden e.d. en door gemeentebesturen en de Nederlandse Spoorwegen.³⁹

De Commissie-Kingma Boltjes bracht in 1953 haar rapport uit. Zij was van mening dat het mogelijk zou moeten zijn om de eed of belofte in het Fries af te leggen. Daarvoor zou een wetswijziging noodzakelijk zijn. Verder werd geen bezwaar gezien tegen mondeling verkeer in het Fries tussen burger en overheid, met uitzondering van rijksdiensten als het loodswezen en de krijgsmachtonderdelen. Wat betreft schriftelijk verkeer tussen burger en overheid zag de commissie evenmin bezwaren. Een uitzondering moest daarbij echter worden gemaakt voor stukken die ter inzage dienden te worden gelegd. Bij schriftelijk verkeer van de overheid naar de burger zou in het geval van openbare mededelingen of wanneer er publiekrechtelijke gevolgen aan verbonden waren tevens de Nederlandse tekst moeten worden toegevoegd. In de rechtspraak bestond naar de mening van de commissie wel bezwaar tegen schriftelijk gebruik, maar niet tegen mondeling gebruik van het Fries, op enkele uitzonderingen na. De rechtseenheid, rechtsgelijkheid en rechtszekerheid mochten niet in gevaar worden gebracht.⁴⁰

Het kabinet nam het advies van de Commissie-Kingma Boltjes over. Uiteindelijk resulteerde dit in de Wet van 11 mei 1956, houdende enige regelen betreffende het gebruik van de Friese taal, in het bijzonder in het rechtsverkeer (Stb. 1956, 242), ook de Wet Donker genoemd. Daarmee werd de mogelijkheid gecreëerd om de eed of belofte in het Fries af te leggen en ook om in het Fries het woord te voeren in de rechtszaal. De uiteindelijke toestemming om al of geen Fries te mogen spreken werd daarbij overgelaten aan het oordeel van de rechter. Verder bevatte de wet waarborgen ter bescherming van rechtsgelijkheid, rechtseenheid en rechtszekerheid.

In de wet was geen regeling opgenomen met betrekking tot het gebruik van het Fries in het bestuurlijk verkeer. Wel hadden de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie per brief van 9 december 1953 aan de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer het kabinetsstandpunt hieromtrent medegedeeld: een wet Fries in het bestuurlijk verkeer werd niet nodig geacht.⁴¹ Het gevolg was dat het wettelijk kader verder ongewijzigd bleef. Maar de praktijk wijzigde wel. Al in 1955 besloten Provinciale Staten dat hetgeen tijdens de Statenvergaderingen en commissievergadering in het Fries werd gesproken, ook in het Fries zou worden genotuleerd. In 1968 werd een eerste geheel in het Fries gestelde voorstel van Gedeputeerde Staten ingediend. Vervolgens werden ook brieven die in het Fries waren geschreven in die taal beantwoord. Tegelijkertijd ontstond ook bij de lagere Friese overheden een toenemende aandacht voor Friese taal en cultuur. Ook mede tegen deze achtergrond moet de instelling van de al genoemde Commissie-Van Ommen worden gezien.⁴²

De 'Ried for de Fryske Beweging' was van mening dat het Fries als een in levend gebruik zijnde cultuurtaal het verdiende en noodzakelijk maakte in het officiële verkeer te worden gebruikt. Van in de provincie Friesland gevestigde rijksambtenaren mocht worden verwacht dat zij de Friese taal zouden verstaan en zich ook daarvan waar mogelijk zouden bedienen. De Friese plaats- en straatnamen dienden ook door de rijksdiensten te worden gebruikt.⁴³

De Ried fan de Fryske Biweging was eveneens van mening dat de Wet van 11 mei 1956 een te beperkte strekking had. De door de regering gesignaleerde belemmeringen tegen het schriftelijk gebruik van de Friese taal in de rechtspraak, omdat daarmee rechtseenheid, rechtszekerheid en rechtsgelijkheid in het geding zouden komen, meende de Ried te kunnen weerleggen.⁴⁴ "Ging het in 1956 nog vooral om het door de organen der overheid tolereren van het gebruik van de Friese taal", aldus de Ried, "thans wordt in steeds grotere kring van de overheid verwacht, dat deze zich zelf waar mogelijk van de Friese taal zal bedienen."⁴⁵ In plaats van te beperken of te verbieden moest de overheid het gebruik van de Friese taal juist aanmoedigen. Overheidsdienaren in de provincie Friesland moesten het Fries in woord en geschrift in ieder geval passief, maar zo mogelijk ook actief beheersen.⁴⁶

Er werd gepleit voor een totale revisie van de Wet van 11 mei 1956 en de Ried nam een voorstel daarvoor integraal op in haar nota.⁴⁷ Het voorstel werd echter niet overgenomen. In 1970 concludeerde de Commissie-Van Ommen in haar rapport dat zich geen werkelijke knelpunten voordeden op het gebied van het bestuurlijk verkeer en zij adviseerde niet tot wijziging van het kabinetsstandpunt uit 1953. In 1975 richtte de Ried for de Fryske Beweging zich met een petitie tot de minister van Justitie. Daarin werd opnieuw verzocht om een einde te maken aan de discriminatie met betrekking tot het schriftelijk verkeer van het Fries in het rechtsverkeer; er moest een taalwet komen die een volledige gelijkberechtiging van het Fries en het Nederlands in Friesland zou bewerkstelligen. Kort daarna stelde Provinciale Staten van Friesland de werkgroep 'Frysk yn it offisjele ferkear' in.⁴⁸ Op provinciaal niveau werden dit alles gesteund door een beleid dat gericht was op vergroting van de kennis van de Friese taal en door het verder ontwikkelen van een Friese nomenclatuur. Taalkundige bijstand werd daarbij verleend door de Fryske Akademy.⁴⁹

Een in 1979 gereedgekomen interim-rapport van de werkgroep Frysk yn it offisiële ferkear werd unaniem door het provinciebestuur aanvaard en vervolgens aangeboden aan de Ministerraad. Daarbij werd opnieuw aangedrongen op de totstandkoming van een Friese taalwet. Omdat nu wel duidelijk was dat gezien al deze ontwikkelingen ook op rijksniveau enige actie gewenst was werd door de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken de Commissie Friese taal ingesteld. De commissie bestond deel uit Friese leden en deels uit Haagse leden. Unaniem waren zij van oordeel dat de totstandkoming van een wet moest worden bevorderd met betrekking tot het gebruik van de Friese taal in het bestuurlijk verkeer. Dit zou moeten geschieden onder intrekking van het kabinetsstandpunt uit 1953.⁵⁰

Dit laatste gebeurde met de totstandkoming van de al genoemde Bestuursafpraak uit 1989. Daarin werd bepaald dat het Fries als bestuurstaal een aan het Nederlands gelijkwaardige positie toekwam. De Commissie Friese taal kreeg opdracht om binnen twee jaar rapport uit te brengen over de positie van het Fries in het rechtsverkeer.⁵¹

In de Bestuursafspraken 1993 (Stcrt. 1993, 237) werd aangekondigd dat er een wijziging van de Algemene Wet Bestuursrecht (AWB) in voorbereiding was met betrekking tot het gebruik van de Friese taal in het bestuurlijk verkeer. In 1995 werd deze wijziging die, als afdeling 2.2 in de AWB werd ingevoegd, van kracht. Beoogd werd om daarmee de positie van de Nederlandse taal te waarborgen en tegelijkertijd een groter gewicht toe te kennen aan de beginselen van gelijke behandeling en gelijkwaardigheid van de Friese taal in de provincie Friesland. Er werd een reeks artikelen toegevoegd waarbij onder meer werd bepaald dat het een ieder vrij staat in de provincie Friesland de Friese taal te gebruiken in het verkeer met bestuursorganen, tenzij dit zou leiden tot een onevenredige belasting van het bestuurlijk verkeer. Bestuursorganen kunnen in dat geval vragen om het Nederlands te gebruiken (art. 2:7, eerste en tweede lid). Omgekeerd stond het ook bestuursorganen binnen de provincie Friesland vrij om zich in het mondeling verkeer van het Fries te bedienen. Opnieuw was hier een uitzondering gemaakt voor gevallen waarin de wederpartij vraagt het Nederlands te gebruiken omdat anders de communicatie niet bevredigend zou verlopen (art. 2:8, eerste en tweede lid).

Aan de provinciale overheid en de rijksoverheid werd het overgelaten om nadere regels uit te vaardigen voor het gebruik van het Fries in schriftelijke stukken voor respectievelijk de in Friesland gevestigde bestuursorganen en de onderdelen van de centrale overheid waarvan het werkterrein zich tot Friesland uitstrekt. (art. 2:9, eerste en tweede lid). Verder regelt deze wetswijziging wanneer een stuk in de Friese taal tevens in het Nederlands moet worden opgesteld, bijvoorbeeld wanneer het (mede) bestemd is voor buiten de provincie Friesland gevestigde bestuursorganen of bestuursorganen van de centrale overheid. (art. 2:10, eerste lid), en in welke gevallen en tegen welke kosten vertalingen van Friese stukken moeten worden aangeleverd (art. 2:11). Tenslotte is bepaald dat het een ieder vrij staat in vergaderingen van in de provincie Friesland gevestigde organen de Friese taal te gebruiken en dat wat in de Friese taal wordt gezegd ook in het Fries wordt genotuleerd (art. 1:12, eerste en tweede lid).

Hetzelfde jaar werd ook de Wet van 11 mei 1956 inzake het gebruik van de Friese taal in het rechtsverkeer (Stb. 242) gewijzigd (Stb. 1995, 440). Er werden onder meer artikelen toegevoegd over eventueel te verlenen bijstand door een tolk in het geval een van de partijen zich in het Fries wil uitdrukken. Verder is bepaald dat wat in het Fries gesproken wordt ook in het Fries in het proces verbaal wordt opgenomen en dat het aan het oordeel van de rechter wordt overgelaten daarvan eventueel een vertaling in het Nederlands op te nemen. Ook processtukken met uitzondering van dagvaardingen en tenlasteleggingen in strafzaken mogen voortaan bij een in de provincie Friesland gevestigd gerecht in het Fries worden gesteld. Akten van de burgerlijke stand worden zowel in het Fries als in het Nederlands opgemaakt. Tenslotte is nog een artikel toegevoegd waarin het getuigen of verdachten in strafzaken die buiten de provincie Friesland dienen, is toegestaan om zich van het Fries te bedienen wanneer hij aannemelijk kan maken dat hij zich in het Nederlands onvoldoende kan uitdrukken. De rechter kan daarbij eventueel bepalen dat gebruik wordt gemaakt van een tolk. De gewijzigde wet trad op 1 januari 1997 in werking en de tekst zoals deze met ingang van die datum luidde werd integraal gepubliceerd in het Staatsblad (Stb. 1996, 489, 490).

Op basis van de Wet op het Notarisambt zijn Friestalige onderhandse akten en Friestalige authentieke akten die niet bestemd zijn voor inschrijving in de openbare registers, rechtsgeldig. Maar in de wet zijn daarover geen specifieke bepalingen opgenomen. Er zijn door de regering wel toezeggingen gedaan aan de Tweede Kamer voor wetswijziging met betrekking tot in het Fries gestelde authentieke akten die bestemd zijn voor inschrijving in de openbare registers. Het gaat hier om registers anders dan registers van de burgerlijke stand.⁵² Vanaf eind 2002 kan van verenigingen die hun zetel in de provincie Friesland hebben de akte in de Friese taal worden verleden (Stb. 2001, 574). De consequenties van de Nederlandse aanvaarding van het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden en de daarop gebaseerde actualisatie van de Bestuursafspraken Friese taal en cultuur 2001, worden besproken in de volgende paragraaf.

3.4. Het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden

In internationaal verband ontwikkelde zich de laatste decennia van de twintigste eeuw een toenemende zorg voor rechtsbescherming van nationale minderheden.⁵³ In het Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten is bepaald dat 'In staten waar zich etnische, godsdienstige of linguïstische minderheden bevinden ... aan personen die tot die minderheden behoren niet het recht [mag] worden ontzegd, in gemeenschap met andere leden van de groep, hun eigen cultuur te beleven, hun eigen godsdienst te belijden en in de praktijk toe te passen, of zich van hun eigen taal te bedienen.'⁵⁴ Daarnaast was ook van belang de door het Europese Parlement aangenomen resolutie Arfé, waarin werd gepleit voor de totstandkoming van een communautair handvest voor regionale talen en culturen en een handvest voor de rechten van etnische minderheden. Daarbij werd onder meer een beroep op de Europese regeringen gedaan om het onderwijs in regionale talen te stimuleren.⁵⁵

Op 1 maart 1998 werd het Europees Handvest regionale talen of talen van minderheden van kracht. Twee jaar eerder had Nederland bij de Raad van Europa officieel te kennen gegeven het handvest te hebben aanvaard, nadat een daartoe strekkend wetsvoorstel door de Tweede en Eerste Kamer was aangenomen (Stb. 1996, 136). Nederland verplichtte zich hierbij tot de toepassing van de bepalingen van Deel II van het handvest, niet alleen ten aanzien van het Fries, maar ook ten aanzien van de Nedersaksische talen, het Jiddisch en de talen van de Romani. Later werd daar nog het Limburgs aan toegevoegd. Bij aanvaarding koos Nederland voor de toepassing van 48 bepalingen ten aanzien van de al in de inleiding genoemde terreinen onderwijs, rechterlijke autoriteiten, bestuurlijke autoriteiten en openbare diensten, media, culturele activiteiten en voorzieningen, economisch en sociaal leven en grensoverschrijdende uitwisselingen.⁵⁶

Bij artikel 7, lid 4 van het handvest was bepaald dat partijen met oog op het te voeren beleid ten aanzien van regionale of minderheidstalen de behoeften en wensen van de groeperingen die zich van deze talen bedienen in consideratie moeten nemen. Regeringen worden aangemoedigd in verband daarmee adviesorganen in te stellen. Dit leidde tot de instelling van het Consultatief orgaan Friese taal (Stcrt. 1998, 33). Dit orgaan kreeg als taak om aan de minister van Binnenlandse Zaken tenminste eenmaal per jaar te rapporteren over de behoeften en wensen ten aanzien van de Friese taal en cultuur in relatie tot het Europees handvest. Het orgaan werd in zijn werkzaamheden bijgestaan door het Berie foar it Frysk, een door Provinciale Staten van Friesland ingestelde adviescommissie inzake het Friese-taalbeleid.⁵⁷

De aanvaarding van het handvest noopte ook tot wijziging van de Bestuursafpraak van 1993 tussen de Rijksoverheid en de provincie Friesland. Daarbij werden de artikelen die door Nederland waren geaccepteerd een voor een in de achtereenvolgende hoofdstukken uitgewerkt. In artikel 7 van het Handvest waren enkele algemene doeleinden en principes geformuleerd. De consequenties daarvan voor het beleid met betrekking tot de Friese taal is formeel vastgelegd in het eerste hoofdstuk van de Bestuursafpraak. Met betrekking tot het onderwijs zijn de bepalingen zoals die in artikel 8 van het Handvest zijn opgenomen vertaald naar doelstellingen ten aanzien van onderwijs vanaf voorschoolse opvang tot en met hoger onderwijs. De artikelen 9 en 10 betreffen de rechterlijke autoriteiten respectievelijk bestuurlijk autoriteiten en openbare diensten, uitgewerkt in de hoofdstukken 3 en 4. De artikelen 11 tot en met 14 betreffen de media, Culturele activiteiten en voorzieningen, Economisch en sociaal leven en tenslotte grensoverschrijdende uitwisselingen, welke terreinen in de laatste vier hoofdstukken van de Bestuursafpraak waren opgenomen (Stcrt. 2001, 125).

Met betrekking tot het onderwijs stelden de partijen die betrokken waren bij de Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, dat het leren lezen en schrijven van het Fries essentieel is voor het voortbestaan ervan. De doorlopende leertijd van kleutertijd tot en met hoger onderwijs werd met het oog daarop van groot belang geacht. Deze notie vormde zowel de basis voor de desbetreffende artikelen in het Handvest als de aan onderwijs gewijde hoofdstukken in de bestuursafpraak. Het uitgangspunt is dat het Rijk het algemeen onderwijs-, cultuur- en mediabeleid bepaalt en met betrekking tot het Fries direct of indirect zorg draagt voor de naleving van het Europees Handvest. De provincie Friesland bepaalt het beleid en draagt zorg voor de uitvoering daarvan. Het beleid van het Rijk en dat van de provincie moeten elkaar waar mogelijk versterken. Het Rijk stelt de provincie Friesland middelen ter beschikking om haar beleid ten aanzien van het Fries uit te voeren.⁵⁸

Met betrekking tot de verschillende vormen van onderwijs is bekeken welke specifieke punten hierover in het handvest zijn opgenomen, in hoeverre deze nopen tot een aanpassing van de bestaande wet- en regelgeving en er werden per soort onderwijs doelstellingen – ‘ambities’ genoemd in de Bestuursafpraak - geformuleerd die in de periode na 2001 moesten worden gerealiseerd. Door de aanvaarding van het Handvest heeft Nederland zich verplicht om een aanmerkelijk deel van het voorschools onderwijs (peuterspeelzalen en kinderdagverblijven) in het Fries te bieden. Het voorschools onderwijs is echter geen aangelegenheid van de centrale overheid omdat het geen onderdeel uitmaakt van het Nederlandse onderwijsstelsel. Op basis van de Welzijnswet (Stb. 1994, 447) ligt de verantwoordelijkheid bij de gemeenten. Er zijn geen wettelijke maatregelen getroffen ten aanzien van het Fries in het voorschools onderwijs.⁵⁹ Met betrekking tot de aandacht voor het Fries in de kinderopvang moeten daarom wettelijke maatregelen worden getroffen om te kunnen voldoen aan deze verplichting. Zo moet ook worden voorzien in een integratie van het Friese-taalaspect in de reguliere opleidingen voor leidsters in peuterspeelzalen en kinderdagverblijven.⁶⁰

Met betrekking tot het primair onderwijs is geen aanpassing van bestaande wet- en regelgeving noodzakelijk, al zal de implementatie van het Europees Handvest in alle vormen van onderwijs meer inspanning noodzakelijk maken. In 1993 waren bij het Besluit kerndoelen basisonderwijs (Stb. 1993, 264) voor elk van de vakken in het basisonderwijs kerndoelen vastgesteld, ook voor het vak Fries. Daarin wordt een omschrijving gegeven van de kennis en vaardigheden die de leerlingen moeten ontwikkelen. Naast Nederlands moeten de leerlingen in Friesland aan het eind van de basisschool het Fries kunnen verstaan, spreken, lezen en schrijven.

Voor het voortgezet onderwijs is besloten om in principe kerndoelen Fries op te nemen in het Besluit Kerndoelen en Adviesurentabel Basisvorming 2003-2010. Verder zal tegen 2003, wanneer de profielen tweede fase worden geëvalueerd, dienen te worden bezien of er aanleiding bestaat om het programma VWO overeenkomstig het HAVO-examenprogramma Fries aan te passen. Verder zal mondelinge taalvaardigheid in de Friese taal als verplicht onderdeel worden opgenomen van het eindexamen van ROC's en zal voor specifieke beroepsprofielen schriftelijke beheersing van het Fries een verplicht examenonderdeel gaan vormen.⁶¹

De geformuleerde doelstellingen ten aanzien van de verschillende vormen van onderwijs betreffen vooral het in samenwerking tussen Rijk en provincie Friesland te nemen wettelijke maatregelen en te verlenen financiële steun ter verdere implementatie van de bepalingen van het Europees Handvest.⁶²

De aanvaarding van het Europees Handvest brengt de verplichting met zich mee om een of meer toezichthoudende organen in te stellen die verantwoordelijk zijn voor het volgen van de maatregelen die zijn genomen en de bereikte vooruitgang bij het tot stand brengen of ontwikkelen van het onderwijs in de Friese taal. Dit orgaan dient ook periodieke verslagen over haar bevindingen te publiceren (art. 8, eerste lid, onderdeel i). De reguliere functie van toezichthoudend orgaan ten opzichte van het onderwijs wordt in Nederland vervuld door de Onderwijsinspectie. De Onderwijsinspectie heeft enkele afzonderlijke rapporten uitgebracht over de plaats van het Fries in het basis-, speciaal en voortgezet onderwijs. Er is nog geen formele regeling voor het publiceren van periodieke rapporten zoals bepaald in het Europees Handvest. Dit zou kunnen worden gedaan door de Onderwijsinspectie, door een onafhankelijke instelling zoals de Fryske Akademy of door het orgaan ingesteld conform art. 7, vierde lid (Consultatief orgaan Friese taal).⁶³

Wat betreft de rechterlijke macht voldoet de bestaande wet- en regelgeving voor het grootste deel aan hetgeen is onderschreven in het Europees manifest. De enige uitzondering vormt de regeling van de mogelijkheid of verplichting om in het Fries gestelde authentieke akten in de openbare registers in te schrijven. Dit onderdeel vormde echter wel een van de in de Bestuursafpraak geformuleerde ambities die in de periode tot 2004 zouden moeten worden vervuld. Daarnaast nam het Rijk zich voor om in civiele procedures en in procedures voor de administratieve rechter te voorzien in een regeling voor het gebruik van tolken en van vertalingen. Daarnaast zal worden bevorderd dat eventuele maatregelen voortvloeiend uit een evaluatie van de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer, zullen worden geïmplementeerd. Het door het Rijk en de provincie te voeren beleid is door middel van het geven van voorlichting gericht op vanzelfsprekende hantering van en goede bekendheid met de mogelijkheden die de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer biedt.⁶⁴

De provincie Friesland zal in de komende jaren concreet aangeven in welke gevallen de zinsnede 'de Nederlandse taal' in de wetgeving vervangen kan worden door 'de Nederlandse én Friese taal'. Het Rijk zal zich daarnaast inspannen om te komen tot een actualisering van het onderzoek door het Berie foar it Frysk en de Fryske Akademy uit 1987. Tenslotte zal het Rijk bevorderen dat in civiele zaken en voor administratieve rechters de procedure geheel in de Friese taal kan worden gevoerd als de overige partijen daartegen geen bezwaar hebben en de mogelijkheid bestaat ook de Nederlandse taal te gebruiken. Personeelsleden met een baliefunctie die werkzaam zijn bij de arrondissementsrechtbank, het arrondissementsparket en de kantongerechten in de provincie Friesland, zullen cursussen Fries aangeboden krijgen om hun actieve en passieve kennis van het Fries te vergroten.⁶⁵

De bestaande wet- en regelgeving ten aanzien van het gebruik van de Friese taal in het bestuurlijk verkeer voldoet ook niet geheel aan de voor dit terrein aanvaarde bepalingen van het Handvest. Behalve de al genoemde noodzakelijke wetswijziging met betrekking tot de inschrijving in openbare registers van in het Fries gestelde authentieke akten zal ook een aanpassing noodzakelijk zijn om het mogelijk te maken achternamen in het Fries te wijzigen.⁶⁶

Met betrekking tot het bestuurlijk verkeer werden eveneens punten geformuleerd die Rijk en provincie in de periode tot 2004 willen verwezenlijken. Zo zal worden bevorderd dat voor 2003 tien Friese gemeenten een verordening hebben vastgesteld inzake het gebruik van de Friese taal in de desbetreffende gemeente. Verder zal worden bevorderd dat politiepersoneel in Friesland cursussen Fries aangeboden krijgt evenals personeel met een baliefunctie die werkzaam zijn bij (semi-) overheidsinstellingen zoals provincie, gemeenten, gedeconcentreerde rijksdiensten en waterschappen. Tenslotte zullen uit evaluatie van de afdeling 2.2 van de Awb voortvloeiende maatregelen worden geïmplementeerd en zal het bij wettelijke regeling mogelijk worden gemaakt om de Friese schrijfwijze van de geslachtsnaam te erkennen en als officiële geslachtsnaam in de gemeentelijke basisadministratie op te nemen.⁶⁷

Ten aanzien van de media, zowel de traditionele (radio, televisie, gedrukte media) als de nieuwe media (internet en elektronische post), verplicht de Nederlandse rijksoverheid zich er onder meer toe om voldoende voorzieningen te treffen voor de aanbidding van programma's in de Friese taal, het regelmatig uitzenden van Friese radio- en televisieprogramma's aan te moedigen en/of te vergemakkelijken en bestaande maatregelen voor financiële steun ook toe te passen op audiovisuele producties in de Friese taal.⁶⁸

Tot 2004 zal het Rijk de volgende doelstellingen verwezenlijken:

- bevorderd zal worden dat de Omrop Friesland TV op basis van het Fries als tweede rijkstaal voldoende middelen heeft om een volledige en veelzijdige programmering te realiseren;
- de programma's van de Omrop Friesland en Friestalige televisiedramaproducties komen in aanmerking voor steun uit centrale fondsen zoals het Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties en dit wordt ook onder meer in de statuten van genoemd fonds vastgelegd;
- in de samenstelling van besturen van organen, ingesteld op grond van de Mediawet en in besturen van fondsen op het gebied van omroepproducties is deskundigheid op het terrein van de Friese taal gewaarborgd of kan externe expertise worden ingeschakeld;
- op basis van het Fries als tweede rijkstaal zijn er voldoende middelen om een zo volledig en veelzijdig mogelijk aanbod van Friestalige geschreven media te realiseren;
- ten behoeve van schooltelevisie in de basisvorming is er 37 uur beschikbaar voor televisieprogramma's in de Friese taal, die de Nederlandse Omroepprogramma Stichting (NOS) verzorgt en die worden uitgezonden via het landelijk net.⁶⁹

Ten aanzien van culturele activiteiten en voorzieningen heeft Nederland zich verplicht om:

- soorten uitingen en initiatieven die eigen zijn aan de Friese taal aan te moedigen en tegelijkertijd de verschillende mogelijkheden om toegang tot in deze taal geproduceerde werken te verkrijgen te bevorderen;
- de verschillende mogelijkheden om in andere talen toegang te verkrijgen tot in de Friese taal geproduceerde werken te bevorderen door vertaling, nasynchronisatie en ondertiteling, te steunen en te ontwikkelen;

- erop toe te zien dat de organen die verantwoordelijk zijn voor het organiseren of ondersteunen van diverse vormen van culturele activiteiten de kennis en het gebruik van de Friese taal integreren in de activiteiten waartoe zij het initiatief hebben genomen of waaraan zij ondersteuning bieden;
- maatregelen te bevorderen om te verzekeren dat organen die verantwoordelijk zijn voor het organiseren of ondersteunen van culturele activiteiten, beschikken over personeel dat de Friese taal alsmede de taal of talen van de overige bevolking volledig beheerst;
- te bevorderen dat vertegenwoordigers van de gebruikers van de Friese taal rechtstreeks deelnemen aan het bieden van voorzieningen en het plannen van culturele activiteiten;
- de oprichting aan te moedigen of te vergemakkelijken van een of meer organen die verantwoordelijk zijn voor het verzamelen en het bewaren van een exemplaar van in de Friese taal geproduceerde werken en het presenteren of publiceren daarvan;
- indien nodig diensten voor vertaling en terminologisch onderzoek in het leven te roepen en/of te bevorderen en te financieren, met name ten einde passende administratieve, commerciële, economische, sociale, technische of juridische terminologie in de Friese taal in stand te houden en te ontwikkelen;
- ten aanzien van andere gebieden dan die waar de Friese taal van oudsher wordt gebruikt, verplicht de Nederlandse rijksoverheid zich ertoe, indien het aantal gebruikers van de Friese taal dit rechtvaardigt, passende culturele activiteiten en voorzieningen toe te staan, aan te moedigen en/of te bieden;
- de Nederlandse rijksoverheid verplicht zich ertoe bij het voeren van het buitenlands cultuurbeleid een passende plaats te geven aan de Friese taal en de cultuur waarvan deze een uitingsvorm is.⁷⁰

In de Bestuursafpraak worden binnen de Friese culturele infrastructuur vier basisvoorzieningen onderscheiden: het toneelgezelschap Tryater, het Frysk Letterkundich Museum en Dokumintaasjesintrum, de Fryske Akademy en de Provinsjale en Buma Bibliotheek. De instandhouding van Tryater wordt mogelijk gemaakt door het Rijk. Het gezelschap wordt daarbij beoordeeld door de Raad voor Cultuur met inachtneming van de Rijksnota Cultuurbeleid. De provincie Friesland zorgt voor het scheppen van voorwaarden die daadwerkelijke spreiding van voorstellingen mogelijk maken door het subsidiëren van voorstellingen die door geringe capaciteit van de zaal of de situering van de plaats zonder extra steun niet mogelijk zijn. In het geval van beëindiging van de activiteiten door het gezelschap verplichten de Minister van Onderwijs en gedeputeerde staten van Friesland zich om overleg te voeren over de ontstane situatie.⁷¹

Het Frysk Letterkundich Museum en Dokumintaasjesintrum houdt zich bezig met archivering, documentatie, promotie en bevordering van de Friese taal en letterkunde en ontvangt subsidies van de Minister van Onderwijs en de provincie Friesland. De beoordeling van deze instelling geschiedt van rijkswege eveneens door de Raad voor Cultuur. Bij de beoordeling worden de uitgangspunten van de Rijksnota Cultuurbeleid en het provinciaal letterenbeleid in acht genomen. In het geval van vermindering of beëindiging van de mogelijkheden het in stand te houden Frysk Letterkundich Museum en Dokumintaasjesintrum of wanneer deze instelling haar activiteiten zou staken, zal over de ontstane situatie tussen de Minister van Onderwijs en de gedeputeerde staten van Friesland worden overlegd.⁷²

De stichting Fryske Akademy is een para-universitair instituut voor de wetenschapsbeoefening op het gebied van de Friese taal en cultuur. De instandhouding wordt mogelijk gemaakt door het Rijk en de provincie Friesland. De door de Minister van Onderwijs ter beschikking gestelde middelen ter instandhouding van deze organisatie worden overgedragen aan de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW). De KNAW beoordeelt ook de kwaliteit van de wetenschapsbeoefening van de Fryske Akademy. De gedragsregels die zijn neergelegd in een overeenkomst tussen de Fryske Akademy en de KNAW maken deel uit van de Bestuursafpraak.⁷³

De laatste belangrijke culturele organisatie is de Provinsjale en Buma Bibliotheek fan Friesland (PB). Dit is een instelling voor wetenschappelijk bibliotheekwerk inzake Friese taal en cultuur, waarvan de instandhouding mogelijk wordt gemaakt door de provincie Friesland. De PB bezit een belangwekkende collectie op het gebied van de Friese taal en de geschiedenis van de Friezen, waarmee deze instelling niet alleen een provinciale maar ook een landelijke taak vervult met name in het interbibliotheecair leenverkeer. In de Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001 is bepaald dat de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en gedeputeerde staten van Friesland waar nodig aanvullende voorwaarden zullen stellen om een daadwerkelijke versterking van de kwaliteit en de positionering van de PB binnen het verband van het netwerk van informatievoorzieningen op wetenschappelijk niveau te realiseren.⁷⁴

Tenslotte is ten aanzien van cultuur bepaald dat Friese schrijvers een beroep kunnen doen op landelijke literaire vertaalfondsen, waarbij rekening wordt gehouden met de specifieke markt- en afzetomstandigheden waarin deze schrijvers zich bevinden. Het Rijk bevordert ook dat Nederlandse incentives ten behoeve van Nederlandstalige films ook van toepassing zijn op Friestalige films.⁷⁵ Ten aanzien van de culturele voorzieningen is in de Bestuursafpraak een ambitie tot 2004 en een ambitie tot 2010 geformuleerd. Deze zijn vooral gericht op de verdere subsidiëring en stimulering van literatuur, theater en film door Rijk en provincie.

De positie van het Fries in het economisch en sociaal leven had geen onderdeel uitgemaakt van de eerdere Bestuursafspraken van 1989 en van 1993. Er is hieraan echter wel een artikel gewijd in het Europees Handvest (art. 13) met als gevolg dat in de Bestuursafpraak van 2001 een hoofdstuk met betrekking tot dit terrein was toegevoegd. Er is ten aanzien van taalgebruik, taalgedrag en taalcodes in het sociaal en economisch leven weinig wet- en regelgeving. Maar er is wel een mogelijkheid tot facilitering of in ieder geval het wegnemen van juridische belemmeringen. De strekking van artikel 13 van het Handvest, voor zover door Nederland aangemeld, was geheel in deze geest: zo moesten onder meer wettelijke bepalingen met als strekking de Friese taal te beperken of te verbieden in documenten met betrekking tot het economisch en sociale leven (bijvoorbeeld arbeidsovereenkomsten en technische documenten zoals gebruiksaanwijzingen), terwijl daarvoor geen gerechtvaardigde redenen zijn, moeten worden verwijderd. De Nederlandse overheid dient zich te verzetten tegen praktijken gericht op ontmoediging van de Friese taal in verband met economische en sociale activiteiten. Binnen het gebied waar de Friese taal wordt gebruikt moest de Nederlandse rijksoverheid, voor zover daartoe bevoegd, activiteiten organiseren ter bevordering van het gebruik van het Fries binnen onder haar toezicht staande economische en sociale sectoren en daarnaast diende te worden gewaarborgd dat instellingen zoals bijvoorbeeld ziekenhuizen en bejaardentehuizen Friestalige personen in hun eigen taal te behandelen en te verzorgen. De rijksoverheid zegde in de Bestuursafpraak 2001 toe om wet- en regelgeving waar nodig aan te passen.⁷⁶

In de periode tot 2004 nemen Rijk en provincie zich voor het gebruik van het Fries in economisch en sociaal verkeer te bevorderen, waarbij met name de door beide overheden gesubsidieerde instellingen in de welzijns- en gezondheidssector in Friesland worden genoemd. Deze instellingen dienen ook in hun jaarrapportages aandacht te besteden aan de positie van de Friese taal. Bijzondere aandacht krijgt het gebruik van het Fries bij logopedische behandelingen. Er wordt in de klachtenregeling van genoemde door Rijk en provincie gesubsidieerde instellingen aandacht besteed aan de positie van de Friese taal, terwijl ook Friese belangenorganisaties op het gebied van de welzijns- en gezondheidssector hieraan aandacht besteden. Zonodig zullen Rijk en provincie in onderling overleg gezamenlijk bijdragen aan eventuele projecten ter versterking van de Friese taal in de economische en sociale sector.⁷⁷

Ten aanzien van grensoverschrijdende contacten stelden partijen vast dat omdat de Friezen in Friesland als culturele en taalminderheid een bijzondere positie innemen, het van belang is dat de positie van Friesland in Nederland ook in het buitenland bekend is. Goede voorlichting is daarom onontbeerlijk, terwijl het ook van belang is om de Friese situatie te vergelijken met die van andere taalminderheden in Europa. Binnen de Europese Unie krijgen gebieden met een regionale taal of minderheidstaal gelegenheid om met elkaar in contact te treden. Voor Friesland is daarbij vooral het contact met Noord- en Oost-Friesland in Duitsland van belang.⁷⁸

De bestaande Nederlandse wetgeving voldoet aan de onderschreven artikelen inzake grensoverschrijdende uitwisselingen in het Europees Handvest. Deze leggen Nederland de verplichting op om bilaterale of multilaterale overeenkomsten met Staten waar de dezelfde taal in identieke of soortgelijke vorm wordt gebruikt toe te passen of zonedig te streven naar het afsluiten daarvan. Het directe doel hiervan is om de contacten op het gebied van cultuur, onderwijs, informatie, beroepsopleiding en permanente educatie tussen gebruikers van dezelfde taal in de betrokken staten te bevorderen. Grensoverschrijdende samenwerking tussen regionale of plaatselijke autoriteiten in wier gebieden dezelfde taal wordt gesproken dient eveneens te worden bevorderd en vergemakkelijkt.⁷⁹

De tot 2004 te realiseren ambitie betreft voornamelijk het door middel van subsidies en anderszins stimuleren van de constructieve samenwerking tussen gebieden waar regionale of minderheidstalen in de lidstaten van de Raad van Europa in het algemeen en met betrekking tot de Friese taal in het bijzonder. Uitwisselingen op het gebied van cultuur en onderwijs tussen de provincie Friesland en het Duitse Noord- en Oost-Friesland worden bewerkstelligd en gestimuleerd. Daarbij speelt de organisatie de Fryske Rie een rol. De daartoe benodigde financiële middelen worden voor gelijke delen door de provincie en de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen ter beschikking gesteld. Tenslotte nemen de Friese taal en cultuur een duidelijke plaats in bij de voorlichting over de taal en cultuur van Nederland die door Nederlandse ambassades wordt gegeven.⁸⁰

De periode tot 2004 wordt gebruikt om na te gaan hoe de bepalingen in het Europees Handvest verder kunnen worden geoperationaliseerd. In de jaren na 2004 wordt bezien hoe deze operationalisering verder kan worden uitgewerkt, eventueel door middel van aanvullende wetgeving. Tussen de bij de Bestuursafpraak betrokken partijen wordt tijdens periodiek overleg, dat tenminste eenmaal in de drie jaar plaats vindt, het onderlinge beleid afgestemd en worden ook uitvoeringsconvenanten opgesteld voor de financiering en implementatie van de Bestuursafpraak. Aan de Provinciale Staten van Friesland en aan de Tweede Kamer wordt jaarlijks rapport uitgebracht over de uitvoering van de bestuursafpraak en/of de daaraan gerelateerde uitvoeringsconvenanten. Het overleg wordt voorbereid door een ambtelijke coördinatiegroep, ingesteld onder verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, waarin de verschillende bij de Bestuursafpraak betrokken ministeries en de provincie Friesland vertegenwoordigd zijn. Deze coördinatiegroep bereidt het periodiek overleg voor en de jaarlijkse rapportage aan de Tweede Kamer en de Provinciale Staten van Friesland. Daarnaast is zij belast met de voorbereiding en monitoring van de uitvoeringsconvenanten en de monitoring van de implementatie van de verplichting die voortvloeit uit het Europees Handvest.⁸¹

4. Actoren

4.1. Minister van Binnenlandse Zaken

De minister van Binnenlandse Zaken is belast met de coördinatie van het beleid ten aanzien van de Friese taal; de emancipatie van het Fries is in belangrijke mate een binnenlandse bestuurlijke aangelegenheid is. De minister van Binnenlandse Zaken was een van de drie ministers die naar aanleiding van Kneppelfreed afreisde naar Friesland. De minister van Binnenlandse Zaken is ook betrokken bij de totstandkoming van de bestuursafspraken aangaande de Friese taal en cultuur die sinds 1989 tussen het Rijk en de provincie Friesland worden gemaakt.

4.2. Minister van Buitenlandse Zaken

De minister van Buitenlandse Zaken wordt sinds 1993 vermeld als een van de partijen betrokken bij de Bestuursafpraak Friese taal en cultuur. Daarnaast wordt conform de Bestuursafpraak in het buitenland voorlichting gegeven over de Friese taal en cultuur in het kader van de voorlichting over Nederland en worden internationale contacten met andere gebieden in Europa waar regionale talen worden gesproken gestimuleerd.

4.3. Minister Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

Een belangrijk onderdeel van het beleid ten aanzien van de Friese taal betreft het onderwijs. Een beleid gericht op behoud en emancipatie van de Friese taal en cultuur kan niet zonder een daarop gericht onderwijsbeleid. Ook de minister van Onderwijs maakte deel uit van de ministersdelegatie die in 1952 Friesland bezocht na gebeurtenissen van Kneppelfreed. De minister van Onderwijs is eveneens een van de partijen betrokken bij de bestuursafspraken. De beleidsterreinen Onderwijs en Wetenschappen ressorteerde achtereenvolgens onder de minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen (1945-1965), de minister van Onderwijs en Wetenschappen (1965-1994) en de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (vanaf 1994). In het handelingen blok zal steeds de laatste benaming van het departement worden gebruikt.

4.4. Minister belast met Cultuur

Het beleid gericht op behoud en emancipatie van het Fries is breder dan alleen het onderwijs, in de zin van het leren spreken, lezen en schrijven. Het betreft ook de Friese literatuur en cultuuruitingen zoals toneel. De minister waaronder cultuur ressorteert levert een bijdrage door Friese culturele instellingen te subsidiëren en bijvoorbeeld gezelschappen voor beroepstoneel, die zich van de Friese taal bedienen, te ondersteunen. Ook de minister van Cultuur neemt deel aan de besprekingen aangaande de bestuursafspraken tussen rijk en provincie. Het beleidsterrein Cultuur ressorteerde achtereenvolgens onder de minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen (1945-1965), de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1982), de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (1982-1994) en de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (vanaf 1994). In het handelingenblok zal steeds de laatste benaming van deze actor worden gebruikt.

4.5. Minister van Justitie

Omdat de directe aanleiding van de gebeurtenissen van Kneppelfreed een reeks van incidenten naar aanleiding van het gebruik van het Fries in de rechtszaal betrof, was ook de minister van Justitie vanaf het eerste uur betrokken bij het beleid ten aanzien van dit deelterrein.

4.6. Minister waaronder Welzijn en Volksgezondheid ressorteren

Sedert 1989 is de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur als partij betrokken bij de Bestuursafpraak inzake Friese taal en cultuur, maar dan vooral voor het beleidsterrein Cultuur. In 1994 werd het cultuurbeleid onder verantwoordelijkheid gebracht van de minister van Onderwijs en Wetenschappen door de vorming van een nieuw Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen (1994-heden). Volksgezondheid en Welzijn kwamen nu onder de verantwoordelijkheid van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (1994-heden). Ook deze minister bleef bij het beleid ten aanzien van de Friese taal betrokken. Door de aanvaarding van het Europees Handvest zijn in de Bestuursafpraak van 2001 onder meer ook artikelen opgenomen over het gebruik van het Fries in instellingen als ziekenhuizen en bejaardentehuizen. Verder valt het voorschools onderwijs, dat op grond van de het Europees Handvest indirect onder de minister van VWS. Op grond van de Welzijnswet (Stb. 1994, 447) is de verantwoordelijkheid voor het bieden van voorschools onderwijs neergelegd bij de gemeenten. Deze dienen bij gemeentelijke verordening regels te stellen met betrekking tot de kwaliteit van bij AMvB aan te wijzen vormen van kinderopvang.

4.7. Commissie betreffende het gebruik van de Friese taal op het gebied van het rechtsverkeer (Commissie-Kingma Boltjes)

De Commissie-Kingma Boltjes, genoemd naar haar voorzitter, werd in 1952 ingesteld door de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie. Zij moest onder meer adviseren over het gebruik van het Fries in de rechtszaal en in het rechtsverkeer. De Commissie bracht in 1953 haar rapport uit.

4.8. Commissie-Wesselings

Direct na het bezoek van de ministers aan Friesland, begin 1952, werd door de toenmalige minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen een commissie ingesteld die advies moest uitbrengen inzake de verruiming van de mogelijkheden tot het geven van onderwijs in de Friese taal. Daarnaast werd de commissie gevraagd om de Friese wensen met betrekking tot subsidieverlening van culturele instellingen te inventariseren.

4.9. Commissie Friese-Taalpolitiek (Commissie-Van Ommen)

In 1969 werd door de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk de interdepartementale Commissie Friese-Taalpolitiek ingesteld. Aanleiding was onder meer het feit dat de provincie Friesland er bij de regering op had aangedrongen het Fries als verplicht vak op te nemen in de lesroosters van zowel lager als voortgezet onderwijs. Daarnaast werd omstreeks deze tijd ook op bestuurlijk niveau in de provincie Friesland in toenemende mate gebruik gemaakt van het Fries, terwijl daarvoor door de centrale overheid opgestelde regels ontbraken. De commissie bracht in 1970 rapport uit.

4.10. Commissie Friese taal

Nadat in 1979 een interim-rapport van de werkgroep Frysk yn it offisiële forkear unaniem door het provinciebestuur was aanvaard en vervolgens was aangeboden aan de Raad van ministers, waarbij werd aangedrongen op de totstandkoming van een Friese taalwet, werd door de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie de Commissie Friese taal ingesteld. De commissie bestond zowel uit Friese leden als uit Haagse leden. Een rapport van de commissie, *Fries in het bestuurlijk verkeer*, verscheen in 1985. In 1992 bracht de commissie ook een advies uit over het gebruik van het Fries in het rechtsverkeer.

4.11. Projectgroep invoering Fries als verplicht vak op de scholen voor gewoon lager onderwijs in de provincie Friesland (Commissie-Sinnema)

De in 1973 door de minister van Onderwijs en Wetenschappen ingestelde Commissie-Sinnema moest de invoering van de Friese taal als verplicht vak in het lager onderwijs voorbereiden. Daarbij ging het zowel om het ontwerpen van een wijziging van de Lager-onderwijswet 1920 als om een wetswijziging voor de benodigde aanpassing van de onderwijzersopleiding. Daarnaast diende de commissie de minister algemeen van advies te dienen over dit project.

4.12. Commissie Fries in het buitengewoon onderwijs

Deze commissie werd in 1979 ingesteld met de opdracht na te gaan voor welke schoolsoorten in het buitengewoon onderwijs en voor welke niet de Friese taal als verplicht vak diende te worden ingevoerd. Daarnaast moest de commissie onder meer een wettelijke basis formuleren voor de invoering van het Fries als verplicht vak en een uitvoeringsplan opstellen. De commissie bracht in 1981 haar rapport uit.

4.13. Commissie Fries in het voortgezet onderwijs

De Commissie Fries in het voortgezet onderwijs werd kort na de Commissie Fries in het buitengewoon onderwijs ingesteld in oktober 1979. De commissie moest inventariseren wat de bestaande mogelijkheden waren voor het geven van het vak Friese taal- en letterkunde, in hoeverre het wenselijk was deze mogelijkheden te verruimen en of het Fries als een verplicht eindexamenvak zou moeten worden ingevoerd. De commissie bracht in 1981 en 1982 respectievelijk een tussenrapport en een eindrapport uit.

4.14. Consultatief orgaan ten behoeve van de Friese taal

De instelling van het Consultatief orgaan Friese taal in 1998 vloeide rechtstreeks voort uit de aanvaarding door Nederland van het Europees Handvest regionale talen of talen van minderheden. Artikel 7, vierde lid van het Handvest moedigt staten aan om organisaties in het leven te roepen die de overheid in alle zaken met betrekking tot regionale of minderheidstalen kunnen adviseren. Het orgaan brengt periodiek rapport uit aan de minister van Binnenlandse Zaken over de behoeften en wensen ten aanzien van de Friese taal en cultuur in relatie tot het Europees handvest. Het orgaan wordt in zijn werkzaamheden bijgestaan door het Berie foar it Frysk.

4.15 Fryske Akademy

De Fryske Akademy is een wetenschappelijk centrum voor onderwijs en onderzoek met betrekking tot Friesland, haar bevolking, taal en cultuur. Het in 1938 opgerichte instituut is gevestigd in Leeuwarden. Sinds 1990 is de Fryske Akademy gelieerd aan de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW). Deze laatste organisatie houdt ook toezicht op de kwaliteit van de wetenschapsbeoefening door de Fryske Akademy. Rijk en provincie samen dragen zorg voor de instandhouding van het instituut. De Fryske Akademie levert een bijdrage aan de ontwikkeling van een Friese nomenclatuur.

4.16. Berie foar it Frysk

Het Berie foar it Frysk is een door Provinciale Staten van Friesland in 1984 ingesteld adviescommissie inzake het Friese-taalbeleid

4.17. Algemiene Fryske Underrjocht Kommissje (Afûk)

De Afûk is een Instituut voor volwassen-onderwijs en educatief uitgever. Deze organisatie, die geen deel uit maakt van een ROC, organiseert cursussen Fries voor volwassenen (zowel Friestaligen als niet-Friestaligen) en ontwikkelt les- en cursusmateriaal. Het aanbod van cursussen is afgestemd op specifieke beroepsgroepen zoals, ambtenaren, juristen enz. Rijk en provincie Friesland stellen jaarlijks een bijdrage ter beschikking ten behoeve van de Friese-taalcursussen van de Afûk.

4.18. Raad voor Cultuur

De Raad voor Cultuur is belast met het toezicht op de kwaliteit van het gezelschap voor beroepstoneel Tryater en op de activiteiten van Frysk Letterkundich Museum en dokumentaasjesintrum. Daarbij worden de uitgangspunten van de Rijkscultuurnota gehanteerd.

4.19. Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW)

De KNAW is belast met de beoordeling van het wetenschappelijk werk van de Fryske Academie. De door de Minister van Onderwijs aan de Fryske Akademy ter beschikking gestelde gelden worden via de KNAW aan deze organisatie ter beschikking gesteld. De KNAW adviseert de minister ook aangaande het aanbrengen van een belangrijke wijziging in de hoogte van het subsidiebedrag.

4.20. Onderwijsinspectie

De onderwijsinspectie is ook belast met het toezicht op het onderwijs in en van het Fries. Daarover wordt in afzonderlijke inspectierapporten verslag gedaan. De onderwijsinspectie vervult in Nederland de rol van toezichthoudend orgaan dat conform het Europees Handvest toezicht dient te houden op de maatregelen en vooruitgang inzake het onderwijs in de Friese taal en het opstellen van periodieke verslagen over de bevindingen.

4.21. Coördinator invoering vak Fries in de eerste fase van het voortgezet onderwijs

Bij de tweede Bestuursafpraak die in 1993 (Stcrt. 1993, 237) tot stand kwam werd bepaald dat de minister van Onderwijs een coördinator ten behoeve van de invoering van het vak Fries in de eerste fase van het voortgezet onderwijs aanstelt. Deze moet regelmatig rapport uitbrengen aan zowel de minister als aan gedeputeerde staten.

4.22. Ambtelijke coördinatiegroep Bestuursafpraak Friese taal en cultuur

Deze coördinatiegroep wordt, conform de Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001 (Stb. 2001, 125) ingesteld door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Hierin hebben vertegenwoordigers van alle ministeries die betrokken zijn bij de Bestuursafpraak zitting, alsmede vertegenwoordigers van gedeputeerde staten van Friesland. De taken van de coördinatiegroep zijn:

- het voorbereiden van het periodiek overleg in het kader van de Bestuursafpraak;
- het voorbereiden en monitoren van de uit de Bestuursafpraak voortvloeiende uitvoeringsconvenanten;
- het voorbereiden van de jaarlijkse rapportages aan Tweede Kamer en de provincie Friesland;
- Het monitoren van de implementatie van de verplichtingen voortvloeiend uit het Europees Handvest.

5. Handelingen

5.1 Handelingen van algemene aard

1.

Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Minister van Buitenlandse Zaken Minister van Justitie Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het voorbereiden, mede-vaststellen, coördineren en evalueren van het beleid betreffende het beleidsterrein Friese taal
Periode	1945-
Product	O.a. beleidsnota's, beleidsnotities, rapporten, adviezen en evaluaties
Opmerking	De eigenlijke vaststelling van het beleid vindt plaats in de ministerraad. Onder deze handeling valt ook: <ul style="list-style-type: none">- Het voeren van overleg met andere betrokken actoren op het beleidsterrein;- Het voorbereiden van een standpunt ter inbrenging in de ministerraadsvergaderingen voor beraad en besluitvorming betreffende het beleidsterrein;- Het voeren van overleg met / het leveren van bijdragen aan het overleg met het staatshoofd betreffende het beleidsterrein;- Het voorbereiden van een Memorie van Toelichting op de Rijksbegroting het beleidsterrein;- Het toetsen van de uitvoering van het beleid (evaluatie);- Het leveren van commentaar op de recht- en doelmatigheidscontroles van de Algemene Rekenkamer op het beleidsterrein;- Het aan een externe adviescommissie verzoeken om advies betreffende het beleidsterrein;- Het informeren van het Kabinet van de Koningin over ontwikkelingen op het beleidsterrein; het voorbereiden en vaststellen van het voorlichtingsbeleid

2.

Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Minister van Buitenlandse Zaken Minister van Justitie Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgevingbetreffende het beleidsterrein Friese taal
Periode	1945-
Product	Wetten, algemene maatregelen van bestuur, koninklijke besluiten
Opmerking	Het betreft hier alléén voorbereidingen waarvoor in de wet- en regelgeving geen grondslagen te vinden zijn

3.

Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Minister van Buitenlandse Zaken Minister van Justitie Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het opstellen van periodieke verslagen over het beleidsterrein Friese taal
Periode	1945-
Product	Series jaarverslagen, kwartaalverslagen, maandverslagen
Opmerking	Het betreft hier alléén voorbereidingen waarvoor in de wet- en regelgeving geen grondslagen te vinden zijn

- 4.
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Minister van Buitenlandse Zaken
Minister van Justitie
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het beantwoorden van Kamervragen en het anderszins op verzoek incidenteel informeren van leden van of commissies uit de Kamers der Staten-Generaal betreffende het beleidsterrein Friese taal
Periode	1945-
Product	Brieven, notities
Opmerking	Het informeren van de Commissies voor de Verzoekschriften valt binnen de omschrijving van de bovenstaande handeling
- 5.
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Minister van Buitenlandse Zaken
Minister van Justitie
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het beslissen op beroepschriften naar aanleiding van beschikkingen betreffende het beleidsterrein Friese taal en het voeren van verweer in beroepschriftprocedures voor administratief rechterlijke organen
Periode	1945-
Product	Beschikkingen, verzoekschriften
- 6.
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Minister van Buitenlandse Zaken
Minister van Justitie
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het mede-voorbereiden van het vaststellen, wijzigen en intrekken van internationale regelingen betreffende het beleidsterrein Friese taal en het presenteren van Nederlandse standpunten in intergouvernementele organisaties
Periode	1945-
Product	Internationale regelingen, nota's, rapporten
- 7.
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Minister van Buitenlandse Zaken
Minister van Justitie
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het beantwoorden van vragen van individuele burgers, bedrijven en instellingen betreffende het beleidsterrein Friese taal
Periode	1945-
Product	Brieven, notities
- 8.
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Minister van Justitie
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het uitvoeren van voorlichtingsactiviteiten op het beleidsterrein Friese taal
Periode	1945-
Product	Voorlichtingsmateriaal
- 9.
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

	Minister van Buitenlandse Zaken Minister van Justitie Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het vaststellen van de opdracht en het eindproduct van (wetenschappelijk) onderzoek betreffende het beleidsterrein Friese taal
Periode	1945-
Product	Offerte, brieven, rapport
10.	
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Minister van Buitenlandse Zaken Minister van Justitie Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het begeleiden van (wetenschappelijk) onderzoek betreffende het beleidsterrein Friese taal
Periode	1945-
Product	Notities, notulen, brieven
11.	
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Minister van Buitenlandse Zaken Minister van Justitie Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het verzamelen en bewerken van gegevens ten behoeve van (wetenschappelijk) onderzoek betreffende het beleidsterrein Friese taal
Periode	1945-
Product	
12.	
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Minister van Buitenlandse Zaken Minister van Justitie Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het financieren van (wetenschappelijk) onderzoek betreffende het beleidsterrein Friese taal
Periode	1945-
Product	Rekeningen, declaraties
13.	
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Minister van Buitenlandse Zaken Minister van Justitie Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het verstrekken van subsidies aan personen, bedrijven en instellingen die actief zijn op het beleidsterrein Friese taal
Periode	1945-
Opmerking	Vanaf 1995 worden er geen subsidies meer verstrekt wanneer daarvoor geen wettelijke basis bestaat
14.	
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Minister van Buitenlandse Zaken Minister van Justitie Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het instellen, wijzigen en opheffen van organisatie-eenheden op het beleidsterrein Friese taal
Periode	1945-

Product	Instellingsbesluiten, beschikkingen
15.	
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Minister van Buitenlandse Zaken Minister van Justitie Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het voeren van periodiek overleg inzake de uitvoering van activiteiten in het kader van de Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 1989
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, onder F, 1-2 (Stcrt. 1989, 133); Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 9.1. (Stb. 2001, 125)
Periode	1989-
Product	Notulen, verslagen
Opmerking	Het overleg dient mede voor afstemming van het beleid van de provincie Friesland ten opzichte van het Rijk en de onderscheiden rijksorganen onderling. Volgens de eerste Bestuursafpraak werd het overleg jaarlijks gevoerd; vanaf 2001 wordt het overleg tenminste eens in de drie jaar gevoerd.
16.	
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Minister van Buitenlandse Zaken Minister van Justitie Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport Commissaris van de Koning
Handeling	Het vaststellen van uitvoeringsconvenanten ter operationalisering van de bepalingen in het Europees Handvest zonodig door middel van aanvullende wetgeving
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 9.2. (Stb. 2001, 125)
Periode	2001-2004
Product	Uitvoeringsconvenanten
Opmerking	In de uitvoeringsconvenanten worden ook afspraken gemaakt over financiering van de implementatie van de Bestuursafpraak Friese taal en cultuur.

5.2 Handelingen met betrekking tot de Nederlandse inbreng in de Europese Unie

17.	
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Minister van Buitenlandse Zaken Minister van Justitie Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het detacheren/benoemen van ambtenaren bij de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de EG.
Periode	1958-
Produkt	Besluit
18.	
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Minister van Buitenlandse Zaken Minister van Justitie Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het voorbereiden van bijdragen aan expertgroepen van de Europese Commissie inzake het beleidsterrein Friese taal en het opstellen van verslagen over de geleverde bijdrage
Periode	1958-

19.
Actor Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Minister van Buitenlandse Zaken
Minister van Justitie
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling Het opstellen van concept-informatiefiches over voorstellen, mededelingen en Groenboeken van de Europese Commissie op het beleidsterrein Friese taal
Periode 1958-
Produkt Concept-fiches
Opmerking De interdepartementale WBNC stelt de informatiefiches vast (de handeling hiervoor is opgenomen in het concept-RIO 'Gedane Buitenlandse Zaken').

20.
Actor Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Minister van Buitenlandse Zaken
Minister van Justitie
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling Het voorbereiden van vergaderingen van Raadswerkgroepen met betrekking tot het beleidsterrein Friese Taal en het opstellen van verslagen van deze vergaderingen
Periode 1958-
Opmerking – Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg gevoerd worden met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven.
– De handeling leidt bij het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot instructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten.
- dit betreft de verslagen die de Nederlandse delegatie opstelt, en niet de vergaderverslagen. De vergaderverslagen vallen onder de archiefzorg van de Europese Unie.

21.
Actor Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Minister van Buitenlandse Zaken
Minister van Justitie
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling Het voorbereiden van vergaderingen van ad hoc groepen Raden/Attachés met betrekking tot het beleidsterrein Friese taal en het opstellen van verslagen van deze vergaderingen
Periode 1958-
Opmerking – Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg gevoerd worden met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven.
– De handeling leidt bij het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot instructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten.
- dit betreft de verslagen die de Nederlandse delegatie opstelt, en niet de vergaderverslagen. De vergaderverslagen vallen onder de archiefzorg van de Europese Unie.

22.
Actor Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Minister van Buitenlandse Zaken
Minister van Justitie
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling Het voorbereiden van vergaderingen van het COREPER met betrekking tot

het beleidsterrein Friese taal en het opstellen van verslagen van deze vergaderingen

Periode 1958-

Opmerking

- Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg gevoerd worden met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven.
- De instructies voor de Nederlandse vertegenwoordiger in het COREPER worden vastgesteld in interdepartementaal overleg onder leiding van het ministerie van Buitenlandse Zaken.
- De handeling leidt bij het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot concept-instructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten.
- dit betreft de verslagen die de Nederlandse delegatie opstelt, en niet de vergaderverslagen. De vergaderverslagen vallen onder de archiefzorg van de Europese Unie.

23.

Actor

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Minister van Buitenlandse Zaken
Minister van Justitie
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Handeling

Het voorbereiden van vergaderingen van ad hoc High Level groepen met betrekking tot het beleidsterrein Friese taal en het opstellen van verslagen van deze vergaderingen

Periode 1958-

Opmerking

- Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg gevoerd worden met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven.
- De handeling leidt bij het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot concept-instructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten.
- dit betreft de verslagen die de Nederlandse delegatie opstelt, en niet de vergaderverslagen. De vergaderverslagen vallen onder de archiefzorg van de Europese Unie.

24.

Actor

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Minister van Buitenlandse Zaken
Minister van Justitie
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Handeling

Het opstellen van departementale standpunten inzake agendapunten van Raadsvergaderingen met betrekking tot het beleidsterrein Friese taal en het opstellen van verslagen van Raadsvergaderingen

Periode 1958-

Opmerking

Nationale standpunten en onderhandelingsposities inzake agendapunten van Raadsvergaderingen komen tot stand in de Coördinatiecommissie voor Europese Integratie- en Associatieproblemen (CoCo).

- dit betreft de verslagen die de Nederlandse delegatie opstelt, en niet de vergaderverslagen. De vergaderverslagen vallen onder de archiefzorg van de Europese Unie.

25.

Actor

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Minister van Buitenlandse Zaken
Minister van Justitie
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Handeling

Het opstellen van departementale standpunten inzake algemene en op

- langere termijn spelende zaken van EU-belang inzake het beleidsterrein Friese taal
- Periode 1993-
- Opmerking Overleg hierover in de Coördinatiecommissie op Hoog Ambtelijk Niveau (CoCoHan) leidt tot algemene rapporten aan de betrokken ministers.
- 26.
- Actor Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Minister van Buitenlandse Zaken
Minister van Justitie
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- Handeling Het voordragen van personen voor benoeming in een raadgevend comité, beheerscomité of reglementeringscomité
- Periode 1958-
- Opmerking De Raad benoemt de leden van de comités.
- 27.
- Actor Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Minister van Buitenlandse Zaken
Minister van Justitie
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- Handeling Het opstellen en wijzigen van standpunten inzake door de Europese Commissie voorgestelde uitvoeringsbepalingen met betrekking tot het beleidsterrein Friese taal, die besproken worden in een raadgevend comité, een beheerscomité of een reglementeringscomité, en het opstellen van verslagen van vergaderingen van deze comités.
- Periode 1958-
- Opmerking – Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg gevoerd worden met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven.
– Wanneer meerdere departementen betrokken zijn leidt het eerstverantwoordelijke ministerie het coördinatie-overleg.
– Onder deze handeling valt ook het opstellen van instructies voor de Nederlandse vertegenwoordigers in de comités.
- 28.
- Actor Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Minister van Buitenlandse Zaken
Minister van Justitie
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- Handeling Het opstellen en wijzigen van standpunten over door de Europese Commissie voorgenomen besluiten, maatregelen en onderhandelingen met derde landen met betrekking tot het beleidsterrein Friese taal, voorzover deze niet zijn vastgelegd in Raadsbesluiten en worden besproken in commissies en werkgroepen, en het opstellen van verslagen van vergaderingen van deze commissies en werkgroepen
- Periode 1958-
- Opmerking – Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg gevoerd worden met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven.
– Wanneer meerdere departementen betrokken zijn leidt het eerstverantwoordelijke ministerie het coördinatie-overleg.
– Onder deze handeling valt ook het opstellen van instructies voor de Nederlandse vertegenwoordigers in de comités.
- 29.

Actor Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
 Minister van Buitenlandse Zaken
 Minister van Justitie
 Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
 Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Handeling Het opstellen van een plan ter implementatie van een door de Raad vast te stellen besluit

Periode 1993-

Grondslag Aanwijzingen voor regelgeving (1992, Stcrt. 230), nr. 334

Produkt Implementatieplan

Opmerking Het betreft hier plannen ter implementatie van richtlijnen en verordeningen die onderworpen zijn aan de samenwerkingsprocedure of de medebeslissingsprocedure (co-decisie) van Raad en Europees Parlement. Het implementatieplan moet binnen een maand nadat de Raad het gemeenschappelijk standpunt heeft vastgesteld voorgelegd worden aan de Werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen.

30.

Actor Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
 Minister van Buitenlandse Zaken
 Minister van Justitie
 Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
 Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Handeling Het voordragen aan de Europese Commissie van deskundigen belast met de controle op de naleving van de bepalingen van communautaire besluiten betreffende het beleidsterrein Friese taal

Periode 1958-

Grondslag Richtlijnen

Produkt Besluit

31.

Actor Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Handeling Het periodiek rapporteren aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa over het in overeenstemming met deel II van het Europees Handvest gevoerde beleid inzake de toepassing van de in deel III aanvaarde bepalingen

Grondslag Europees Handvest regionale talen, art. 15, eerste lid (Trb. 1993, 1 en 199; 1998, 20);

Periode 1998-

Product Rapportage

Opmerking Het de rapportage moet eens in de drie jaar plaats vinden; het eerste rapport moet worden gepresenteerd binnen een jaar na de inwerkingtreding van het Europees Handvest.

5.3. Beleid ten aanzien van Friese taal en cultuur

32.

Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling Het instellen van de Commissie-Wesselings
Periode 1952
Product Instellingsbeschikking

33.

Actor Commissie-Wesselings
Handeling Het adviseren van de minister van Onderwijs inzake het nemen van maatregel ter verruiming van de mogelijkheden tot het geven van onderwijs in het Fries
Periode 1952
Product Rapport

34.

Actor Commissie-Wesselings
Handeling Het adviseren van de minister van Onderwijs inzake het verlenen van subsidies aan culturele instellingen in Friesland
Periode 1952
Product Rapport

35.

Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling Het instellen van de Commissie Friese-taalpolitiek (Commissie-VanOmmen)
Periode 1970
Product Instellingsbeschikking

36.

Actor Commissie Friese-taalpolitiek
Handeling Het adviseren van de minister van Onderwijs inzake de Friese-taalpolitiek
Periode 1969-1970
Product Rapport, advies

37.

Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling Het instellen van de Projectgroep invoering Fries als verplicht vak op de scholen voor gewoon lager onderwijs in de provincie Friesland
Periode 1973
Product Instellingsbeschikking

38.

Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling Het benoemen van de voorzitter en leden van de Projectgroep invoering Fries als verplicht vak op de scholen voor gewoon lager onderwijs in de provincie Friesland
Periode 1973
Product Benoeming

39.

Actor Projectgroep invoering Fries als verplicht vak op de scholen voor gewoon lager onderwijs in de provincie Friesland
Handeling Het voorbereiden van wetgeving ter invoering van het Fries als verplicht vak op scholen voor gewoon lager onderwijs in de provincie Friesland
Grondslag Instellingsbeschikking, art. 1, lid 2
Periode 1973-1975
Product Rapport

40.
 Actor Projectgroep invoering Fries als verplicht vak op de scholen voor gewoon lager onderwijs in de provincie Friesland
 Handeling Het ontwerpen van een ontwikkelingsplan voor de invoering van het Fries als verplicht vak op scholen voor gewoon lager onderwijs in de provincie Friesland en het doen van voorstellen met betrekking tot daartoe te nemen maatregelen, zowel op korte als op lange termijn
 Grondslag Instellingsbeschikking, art. 1, lid 2
 Periode 1973-1975
 Product Rapport
41.
 Actor Projectgroep invoering Fries als verplicht vak op de scholen voor gewoon lager onderwijs in de provincie Friesland
 Handeling Het adviseren met betrekking tot het geven van voorlichting over de invoering van het Fries als verplicht vak op scholen voor gewoon lager onderwijs in de provincie Friesland
 Grondslag Instellingsbeschikking, art. 1, lid 2 (Stcr.)
 Periode 1973-1975
 Product Rapport
42.
 Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
 Handeling Het voorbereiden van het bij AmvB vaststellen, wijzigen en intrekken van nadere regels aangaande de bevoegdheid van de Gedeputeerde Staten van Friesland om op verzoek van gemeente- of schoolbesturen, de hoofdinspectie gehoord, ontheffing te verlenen van de verplichting tot het geven van Friese taal als verplicht vak
 Grondslag Wet van 25 april 1974, Art. II, Abis, art. 2 (Stb. 1974, 271)
 Periode 1974
 Product AmvB
43.
 Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
 Handeling Het instellen van de Commissie Fries in het buitengewoon onderwijs
 Periode 1979
 Product Instellingsbeschikking
44.
 Actor Commissie Fries in het buitengewoon onderwijs
 Handeling Het adviseren van de minister van Onderwijs inzake de invoering van het Fries als verplicht vak in het buitengewoon onderwijs in de provincie Friesland
 Periode 1979-1981
 Product Rapport
45.
 Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
 Handeling Het instellen van de Commissie Fries in het voortgezet onderwijs
 Periode 1979
 Product Instellingsbeschikking, art 2 (Stcrt. 1979, ...)
46.
 Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
 Handeling Het benoemen van de voorzitter, secretaris en leden van commissies inzake onderwijs op het beleidsterrein Friese taal
 Periode 1952-
 Product Instellingsbeschikking, art 2 (Stcrt. 1979, ...); wijziging 11februari 1980 (Stcrt. 1980, ...); wijziging 24 april 1981 (Stcrt. 1981, ...)
47.
 Actor Commissie Fries in het voortgezet onderwijs
 Handeling Het adviseren van de minister van Onderwijs inzake de instelling van het Fries als verplicht vak in het voortgezet onderwijs

Periode	1979
Product	Advies, rapport
48.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling	Het verstrekken van faciliteiten ten behoeve van het onderwijs in het Fries
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, onder C, 3 (Stcrt. 1989, 133)
Periode	1989-
Product	Subsidies, regelgeving
49.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling	Het voeren van overleg met Gedeputeerde Staten van Friesland met betrekking tot te nemen maatregelen inzake het onderwijs in het Fries
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, onder C, 4 (Stcrt. 1989, 133)
Periode	1989-
Product	Notulen, verslagen
50.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
Handeling	Het (mede) verlenen van subsidie ten behoeve van de instandhouding van een toneelgezelschap dat zich bedient van de Friese taal, het Frysk Letterkundich Museum en dokumentaasjesintrum en de stichting Fryske Academie
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, onder D, 1.1 (Stcrt. 1989, 133); Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 6.1.1., 6.2.1., 6.3.1. (Stcrt. 2001, 125)
Periode	1989-
Product	Subsidies
Opmerking	De andere subsidiegever is de provincie Friesland. De minister van WVC was van 1989 tot 1994 belast met deze taak.
51.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur Raad voor Cultuur
Handeling	Het beoordelen van toneelgezelschappen die zich bedienen van de Friese taal in verband met subsidieverstrekking
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 1989, onder D, 1.2 (Stcrt. 1989, 133); Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 6.1.2 (Stcrt. 2001, 125)
Periode	1989-
Product	Rapport
Opmerking	De minister van WVC was van 1989 tot 1994 belast met deze taak. Beoordeling geschiedde vanaf 1989 met inachtneming van de uitgangspunten van het landelijk toneelbestel en vanaf 2001 met inachtneming van de Rijksnota Cultuurbeleid.
52.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
Handeling	Het voeren van overleg met Gedeputeerde Staten van Friesland in het geval van opheffing of substantiële vermindering van de financiële steun aan een toneelgezelschap dat zich bedient van de Friese taal, het Frysk Letterkundich Museum en de Fryske Akademy of wanneer een van de ze drie culturele instellingen haar activiteiten beëindigd
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, onder D, 1.3 (Stcrt. 1989, 133); Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 6.1.5., 6.2.4., 6.3.2. en 6.3.4 (Stcrt. 2001, 125)
Periode	1989-
Product	Notulen, verslagen
Opmerking	De minister van WVC was van 1989 tot 1994 belast met deze taak.
53.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

- Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
- Handeling Het in samenwerking met Gedeputeerde Staten van Friesland opstellen van gedragsregels voor een gezelschap voor beroepstoneel dat zich bedient van de Friese taal
- Grondslag Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, onder D, 1.4 (Stcrt. 1989, 133)
- Periode 1989-
- Product Gedragsregels
- Opmerking De minister van WVC was van 1989 tot 1994 belast met deze taak.
- 54.
- Actor Raad voor Cultuur
- Handeling Het beoordelen van de activiteiten van het Frysk Letterkundich Museum en dokumentaasjesintrum in verband met subsidieverstrekking
- Grondslag Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 6.2.2. (Stcrt. 2001, 125)
- Periode 2001-
- Product Rapport
- Opmerking Beoordeling geschiedt aan de hand van de uitgangspunten van de Rijksnota Cultuurbeleid en het provinciaal letterenbeleid.
- 55.
- Actor Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen
- Handeling Het beoordelen van de kwaliteit van wetenschapsbeoefening inzake Friese taal en cultuur van de stichting Fryske Academie
- Grondslag Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 6.3.2., onder c (Stcrt. 2001, 125)
- Periode 2001-
- Product Rapport
- Opmerking Hieronder is ook begrepen de doelmatigheid van de programmering mede in relatie tot activiteiten op dit wetenschapsterrein elders.
- 56.
- Actor Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen
- Handeling Het melden aan de Minister van Onderwijs dat er een substantiële wijziging dient te worden aangebracht in de middelenverstrekking aan de Fryske Academie
- Grondslag Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 6.3.3. (Stcrt. 2001, 125)
- Periode 2001-
- Product Brief, rapport
- 57.
- Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
- Handeling Het ter beschikking stellen van een rijksbijdrage ten behoeve van Friese taal en cultuur aan de provincie Friesland
- Grondslag Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 6.6.1. (Stcrt. 2001, 125)
- Periode 2001-
- Product Subsidie
- Opmerking De provincie Friesland dient een gespecificeerde en van toelichting ten aanzien van doelstelling voorziene begroting inzake de rijksbijdrage ten behoeve van Friese taal en cultuur.
- 58.
- Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
- Handeling Het voorbereiden van het bij AMvB met betrekking tot het vaststellen, wijzigen en intrekken van kerndoelen voor het vak Friese taal in het basisonderwijs
- Grondslag Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.2.2. (Stcrt. 1993, 237)
- Periode 1993-
- Product AMvB
- 59.
- Vervallen.**
- 60.
- Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
- Handeling Het in overleg met gedeputeerde staten van Friesland bevorderen van de ontwikkeling van

Grondslag	jaarlijkse toetsen Fries voor het basisonderwijs door het CITO in Arnhem
Periode	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.2.4. (Stcrt. 1993, 237)
Product	1993- Notulen, verslagen
61.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling	Het onderzoeken van de mogelijkheid, Gedeputeerde Staten van Friesland gehoord, om de schoolbegeleidingsdiensten voor het vak Fries op projectbasis aanvullende activiteiten te laten verzorgen
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.2.5. (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1993-
Product	Rapport
62.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (Inspectie voor het speciaal onderwijs)
Handeling	Het evalueren van het invoeringsproject Fries in het speciaal onderwijs
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.2.7. (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1993-
Product	Evaluatierapport
63.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling	Het ter beschikking stellen van middelen in het geval besloten wordt voor een vervolg op het invoeringsproject Fries in het speciaal onderwijs
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.2.7. (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1993-
Product	Subsidie
Opmerking	De provincie Friesland verstrekt eveneens een subsidie. De verdeling van de kosten tussen Rijk en provincie geschiedt analoog aan het basisonderwijs
64.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling	Het overeenkomstig de kerndoelen opstellen en in een ministeriële regeling vastleggen van handreikingen voor het vak Fries in de basisvorming van het voortgezet onderwijs
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.3.2. (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1993-
Product	AMvB
65.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling	Het zorgdragen voor de ontwikkeling van een leerplanvoorstel voor het vak Fries in de basisvorming van het voortgezet onderwijs
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.3.2. (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1993-
Product	Leerplanvoorstel
66.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling	Het (laten) ontwikkelen van voorbeeldtoetsen voor het afsluiten van het Fries in de basisvorming
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.3.2. (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1993-
67.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling	Het scheppen van mogelijkheden voor de begeleiding van het vak Fries in het voortgezet onderwijs, analoog aan de begeleiding van de andere vakken in het voortgezet onderwijs
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.3.4. (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1993-

Product	Subsidiebeschikkingen, correspondentie
68.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling	Het voeren van overleg met Gedeputeerde Staten van Friesland inzake de uitvoering van regelingen met betrekking tot het vak Fries in de basisvorming van het voortgezet onderwijs
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.3.4. (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1993-
Product	Verslag, notulen
69.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling	Het evalueren van de regelingen ten behoeve van het vak Fries in de basisvorming
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.3.4. (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1993-
Product	Evaluatierapport
70.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling	Het aanstellen van een coördinator ten behoeve van de invoering van het vak Fries in de eerste fase van het voortgezet onderwijs
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.3.5. (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1993-
Opmerking	De aanstelling geschiedt op projectbasis waarbij de salariskosten voor 1/3 ten laste van het Rijk komen en voor 2/3 ten laste van de provincie Friesland
71.	
Actor	Coördinator ten behoeve van de invoering van het vak Fries in de eerste fase van het voortgezet onderwijs
Handeling	Het regelmatig rapporteren aan de Minister van Onderwijs en aan Gedeputeerde Staten van Friesland
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.3.5. (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1993-
Product	Rapportages
72.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling	Het voeren van overleg met gedeputeerde staten van Friesland inzake de ontwikkeling en verspreiding van leermiddelen ten behoeve van het vak Fries in de basisvorming
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.3.6. (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1993-
Product	Verslagen, notulen, correspondentie
73.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling	Het (zonodig) doormiddel van aanvullende financiering verwezenlijken van de beoogde doeleinden inzake de ontwikkeling en verspreiding van leermiddelen ten behoeve van het vak Fries in de basisvorming
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.3.6. (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1993-
Product	Subsidies
74.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling	Het zorgdragen voor het openen van de mogelijkheid om het Fries als examenvak op scholen voor voortgezet onderwijs in Friesland in te voeren
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.3.7. (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1993-
Product	Beschikking, correspondentie

75.
 Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
 Handeling Het bekostigen van twee formatieplaatsen ten behoeve van het hoger onderwijs in Friesland om daarmee zorg te dragen voor de kwaliteitsverbetering van het vak Fries in het basis- en voortgezet onderwijs
 Grondslag Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.4.3. (Stcrt. 1993, 237)
 Periode 1993-
 Product Subsidie
76.
 Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
 Handeling Het per hogeschool in Friesland ter beschikking stellen van een bedrag van f 100.000 (€ 45.378) ten behoeve van (na-)scholing van komend en zittend personeel in het basis- en voortgezet onderwijs
 Grondslag Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.4.3. (Stcrt. 1993, 237)
 Periode 1993-
 Product Subsidie
 Opmerking De hogescholen dienen tweejaarlijks in een plan aan te geven hoe zij de gelden willen besteden, terwijl jaarlijks verslag moet worden gedaan over hoe de gelden in de afgelopen periode zijn besteed
77.
 Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
 Handeling Het voeren van tweejaarlijks overleg met gedeputeerde staten van Friesland over de besteding van de aan de hogescholen in Friesland ter beschikking gestelde gelden en de daarover ontvangen rapportage
 Grondslag Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 4.4.3. (Stcrt. 1993, 237)
 Periode 1993-
 Product Notulen, verslagen
78.
 Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
 Handeling Het verstrekken van een jaarlijkse financiële bijdrage ter financiering van de inter-Friese activiteiten en contacten tussen de provincie Friesland en Oost- en Noord-Friesland in Duitsland
 Grondslag Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 8.4 (Stb. 2001, 125)
 Periode 2001-
 Product Subsidie
79.
 Actor Minister van Buitenlandse Zaken
 Handeling Het voeren van overleg met gedeputeerde staten van Friesland over en het vaststellen van:
 - de wijze waarop internationale contacten met betrekking Friese taal en cultuur kunnen worden gelegd;
 - de wijze waarop voorlichting in het buitenland dient te worden gegeven over de Friese taal en cultuur
 Grondslag Bestuursafpraak 1993, art. 2.5 (Stcrt. 1993, 237)
 Periode 1993-
 Product Nota's, verslagen, correspondentie

5.4. Het Fries als rechtstaal en als bestuurstaal

80.
 Actor Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
 Minister van Justitie
 Handeling Het instellen van de Commissie betreffende het gebruik van de Friese taal op het gebied van het rechtsverkeer (Commissie-Kingma Boltjes)
 Periode 1952

Product	Instellingsbeschikking
81.	
Actor	Commissie betreffende het gebruik van de Friese taal op het gebied van het rechtsverkeer (Commissie-Kingma Boltjes)
Handeling	Het adviseren van de minister van Justitie inzake de verruiming van het gebruik van de Friese taal in het rechtsverkeer
Grondslag	Instellingsbeschikking
Periode	1952
Product	Rapport
82.	
Actor	Commissie betreffende het gebruik van de Friese taal op het gebied van het rechtsverkeer (Commissie-Kingma Boltjes)
Handeling	Het adviseren van de minister van Verkeer en Waterstaat omtrent het gebruik van het Fries op verkeersborden, plaatsnaamaanduidingen en bij de Nederlandse Spoorwegen
Periode	1952
Product	Rapport
83.	
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Minister van Justitie
Handeling	Het instellen van de Commissie Friese taal
Periode	1981
Product	Instellingsbeschikking d.d. 29 mei 1981 (Stcrt. 1981, 113)
84.	
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Minister van Justitie
Handeling	Het benoemen van de voorzitter, eerste en tweede secretaris en (adviserende) leden van commissies op het beleidsterrein Friese taal
Periode	1952-
Product	Instellingsbeschikking, art. 4, eerste en tweede lid, art. 5 en art. 6 (Stcrt. 1981, 113); Aanvulling instellingsbeschikking, art. 1 en 2 (Stcrt. 1981, 172); Aanvulling instellingsbeschikking, art. 1 en 3 (Stcrt. 1983, 183); Aanvulling instellingsbeschikking, art. 1 en 2 (Stcrt. 1984, 138); Aanvulling instellingsbeschikking, art. A t/m C (Stcrt. 1989, 133)
85.	
Actor	Commissie Friese taal
Handeling	Het adviseren van de ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie omtrent het gebruik van het Fries in het bestuurlijk verkeer en in het rechtsverkeer
Grondslag	Instellingsbeschikking, art. 3, eerste lid (Stcrt. 1981, 113); gewijzigd 1989 (Stcrt. 1989, 133)
Periode	1981-
Product	Advies, rapport
86.	
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Handeling	Het voeren van overleg met Gedeputeerde Staten van Friesland inzake het opstellen het opstellen van overheidsdocumenten in het Fries
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, onder A, 6 (Stcrt. 1989, 133)
Periode	1989
Product	Notulen, verslagen
Opmerking	Centraal staat daarbij de vraag of daarmee de beoogde doelstelling van het behoud van het levend erfdeel van de Friese taal en cultuur voldoende wordt gewaarborgd
87.	
Actor	Minister van Binnenlandse Vakminister
Handeling	Het stellen van nadere regels over het gebruik van de Friese taal door onderdelen van de centrale overheid waarvan het werkterrein zich uitstrekt tot Friesland

Grondslag	Wet van 4 mei 1995, houdende wijziging van de Algemene wet bestuursrecht in verband met de opnemng van regels betreffende het gebruik van de taal in het bestuurlijk verkeer, art. 2:9, tweede lid (Stb. 1995, 302)
Periode	1995
Product	Departementale regelgeving, modelverordening (1996)
88.	
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Handeling	Het evalueren van de resultaten van de wijziging van de Algemene wet Bestuursrecht (Stb. 1995, 302) inzake het gebruik van de Friese taal in het bestuurlijk verkeer
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 1.4 (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1995-
Product	Verslag
Opmerking	De wetswijziging van de AWB werd in 1995 van kracht
89.	
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Handeling	Het (zodig) voeren van overleg inzake te nemen maatregelen om de beoogde doelstellingen van de wijziging van de AWB met betrekking tot het gebruik van de Friese taal in het bestuurlijk verkeer te bereiken
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 1.4 (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1995-
Product	Notulen, verslag
Opmerking	De wetswijziging van de AWB werd in 1995 van kracht
90.	
Actor	Minister van Justitie
Handeling	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Het bevorderen van de mogelijkheid tot het volgen van cursussen Fries door rechters, griffiers en politiepersoneel in de provincie Friesland
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 3.3 (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1993
Product	Subsidiebeschikkingen, correspondentie
91.	
Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het in de Friese taal (laten) opstellen van standaard-formulieren gebruikt in gerechtelijke procedures
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 3.4 (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1993-
Product	Model standaard-formulieren in de Friese taal
Opmerking	Het betreft hier gerechtelijke procedures in de provincie Friesland waarin sprake is van volontaire jurisdictie, niet strekkend tot bepaling van een rechtsbetrekking in geschil en waarin de aard van de zaak het gebruik van een standaard-formulier toelaat.
92.	
Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het onderzoeken van de mogelijkheid en het mede-mogelijk maken van de totstandkoming van een Nederlands-Fries juridisch woordenboek
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 3.5 (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1993-2000
Product	Notulen, correspondentie, lexicografische voorbereidingen, stukken mbt subsidieverschaffing
Opmerking	Het Nederlands-Fries juridisch woordenboek is in 2000 uitgekomen.
93.	
Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het bevorderen dat in akten van de burgerlijke stand die in gemeenten in Friesland worden opgemaakt zowel het Fries als het Nederlands wordt gebruikt
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 3.6 (Stcrt. 1993, 237)
Periode	1993-

94.
Actor Minister van Justitie
Handeling Het voeren van overleg met Gedeputeerde Staten van Friesland inzake de instelling van een commissie van deskundigen die de mogelijkheden onderzoekt en adviseert inzake het gebruik van de Friese taal in authentieke akten
Grondslag Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 3.7 (Stcrt. 1993, 237)
Periode 1993-
Product Notulen, verslagen, correspondentie

95.
Actor Minister van Justitie
Handeling Het instellen van een commissie van deskundigen die de mogelijkheden onderzoekt en adviseert inzake het gebruik van de Friese taal in authentieke akten
Grondslag Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 3.7 (Stcrt. 1993, 237)
Periode 1993-
Product Instellingsbesluit

124.
Actor Commissie van deskundigen die de mogelijkheden onderzoekt en adviseert inzake het gebruik van de Friese taal in authentieke akten
Handeling Het onderzoeken van de mogelijkheden en het adviseren inzake het gebruik van de Friese taal in authentieke akten
Grondslag Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 3.7 (Stcrt. 1993, 237)
Periode 1993-
Product Advies, rapporten

96.
Actor Minister van Justitie
Handeling Het voeren van overleg met gedeputeerde staten van Friesland inzake de verwezenlijking van de doelstellingen van de Bestuursafpraak 1993 betreffende het gebruik van het Fries in het rechtsverkeer
Grondslag Bestuursafpraak Friese taal en cultuur, art. 3.8 (Stcrt. 1993, 237)
Periode 1993-
Product Notulen, verslagen

5.5. Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden

Hieronder zijn alleen die handelingen opgenomen die voortvloeien uit het Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden, voor zover deze niet overlappen met de standaard-handelingen met betrekking tot de Nederlandse inbreng in de Europese Unie.

97.
Actor Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Handeling Het instellen van een consultatief orgaan ten behoeve van de Friese taal
Grondslag Europees Handvest regionale talen, art. 7, vierde lid (Trb. 1993, 1 en 199; 1998, 20); Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, art. 9, tiende lid (Stcrt. 2001, nr. 125)
Periode 1998-2001
Product Instellingsbesluit consultief orgaan Friese taal (Stcrt. 1998, nr. 33); wijziging Instellingsbesluit consultief orgaan Friese taal (Stcrt. 2002, nr. 62)

98.
Actor Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Handeling Het benoemen van de voorzitter, leden en secretaris van het consultatief orgaan Friese taal
Grondslag Europees Handvest regionale talen, art. 7, vierde lid (Trb. 1993, 1 en 199)
Periode 1998-
Product Instellingsbesluit consultatief orgaan Friese taal (Stcrt. 1998, nr. 33); Benoemingsbesluit consultatief orgaan Friese taal (Stcrt. 2002, nr. 62)

- 99.
- Actor Consultatief orgaan Friese taal
- Handeling Het rapporteren aan de Minister van Binnenlandse Zaken over de behoeften en de wensen ten aanzien van de Friese taal en cultuur in relatie tot het Europees handvest regionale talen of talen van minderheden
- Grondslag Instellingsbesluit consultatief orgaan Friese taal (Stcr. 1998, nr. 33), art. 2, eerste lid
- Periode 1998-
- Product Rapport
- Opmerking Deze rapportages dienen periodiek, maar tenminste eens in de twee jaar te worden uitgebracht.
- 100.
- Actor Consultatief orgaan Friese taal
- Handeling Het adviseren van de Minister van Binnenlandse Zaken over de uitvoering van de Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001 en de daarbij behorende uitvoeringsconvenanten, in relatie tot het Europees handvest regionale talen of talen van minderheden
- Grondslag Europees Handvest regionale talen, art. 7, vierde lid (Trb. 1993, 1 en 199; 1998, 20); Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, art. 9, tiende lid (Stcrt. 2001, nr. 125)
- Periode 2002-
- Product Advies
- 101.
- Actor Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
- Handeling Het instellen van een orgaan belast met het monitoren van genomen maatregelen en bereikte vooruitgang met betrekking tot het onderwijs in de Friese taal
- Grondslag Europees Handvest regionale talen, art. 8, eerste lid, onder i (Trb. 1993, 1 en 199; 1998, 20)
- Periode 1998-
- Product Instellingsbesluit
- 102.
- Actor Orgaan belast met de monitoring van genomen maatregelen en bereikte vooruitgang met betrekking tot het onderwijs in de Friese taal
- Handeling Het periodiek rapporteren over genomen maatregelen en bereikte vooruitgang met betrekking tot het onderwijs in de Friese taal
- Grondslag Europees Handvest regionale talen, art. 8, eerste lid, onder i (Trb. 1993, 1 en 199; 1998, 20)
- Periode 1998-
- Product Rapport
- 103.
- Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- Handeling Het treffen van regelingen om het onderwijs in de geschiedenis en cultuur die in de Friese taal haar weerspiegeling vindt te waarborgen
- Grondslag Europees Handvest, deel III, art. 8, lid 1; Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 2 (Stcrt. 2001, 125)
- Periode 2001-
- Product Beschikkingen
- 104.
- Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- Handeling Het toestaan van het onderwijs in de Friese taal in andere gebieden dan waar die taal traditioneel wordt gebruikt indien het aantal daar wonende gebruikers van die taal dit rechtvaardigt
- Grondslag Europees Handvest, deel III, art. 8, lid 2; Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 2 (Stcrt. 2001, 125)
- Periode 2001-
- Opmerking Scholen zijn vrij hier zelf invulling aan te geven.

105.
 Actor Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
 Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
 Minister van Justitie
 Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
 Handeling Het ter beschikking stellen van middelen aan de Provincie Friesland om haar beleid ten aanzien van het Fries uit te voeren
 Grondslag Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 2 (Stcrt. 2001, 125)
 Periode 2001-
 Product Subsidies
106.
 Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
 Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
 Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
 Handeling Het voorbereiden van nieuwe en het aanpassen van oude wet- en regelgeving met betrekking de verbetering van de positie van het Fries in de voorschoolse opvang
 Grondslag Europees Handvest, deel III, art. 8, lid 1, onder a; Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 2 1 (Stcrt. 2001, 125)
 Periode 2001-
 Product Wet- en regelgeving
107.
 Actor Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
 Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
 Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
 Handeling Het overleggen met de sociale partners inzake de mogelijkheid om aan leidsters in Friese kinderdagverblijven en peuterspeelzalen in hun opleiding een bewijs van bekwaamheid van beheersing van de Friese taal en van didactische en pedagogische vaardigheden met betrekking tot twee of meertaligheid in de kinderopvang af te geven
 Grondslag Europees Handvest, deel III, art. 8, lid 1, onder a; Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 2 1 2 (Stcrt. 2001, 125)
 Periode 2001
 Product Notulen, verslag
108.
 Actor Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Cultuur (?)
 Handeling Het eenmalig toekennen van een subsidiebedrag van f 240.000 voor ondersteunend pedagogisch materiaal in de Friese taal ten behoeve van peuterspeelzalen en kinderdagverblijven
 Grondslag Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 2.1.3 (Stcrt. 2001, 125)
 Periode 2001-
 Product Subsidie
 Opmerking De provincie Friesland verplichtte zich tot de toekenning van eenzelfde subsidiebedrag voor genoemd doel.
109.
 Actor Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
 Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Cultuur
 Handeling Het stimuleren van gemeenten om de positie van het Fries in de peuterspeelzalen te verbeteren door de aandacht voor die taal op te nemen in lokale verordeningen
 Grondslag Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 2.1.4 (Stcrt. 2001, 125)
 Periode 2001-
110.
 Actor Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
 Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Cultuur
 Provincie Friesland
 Handeling Het voeren van overleg met de provincie Friesland inzake de positie van het Fries, gegeven de bepalingen van het Europees Handvest, in verband met op handen zijnde wetgeving over

Grondslag	de voorschoolse educatie waarin kwalitatieve doelstellingen aan de orde zijn
Periode	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 2.2.1 (Stcrt. 2001, 125)
Product	2001- Notulen, verslagen
111.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling	Het aan de provincie Friesland toekennen van een doeluitkering Fries in het onderwijs
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 2.3.1 (Stcrt. 2001, 125)
Periode	2001-
Product	Subsidie
Opmerking	Deze doeluitkering moet door de provincie Friesland worden ingezet voor het waarborgen en stimuleren van de positie van het Fries in het onderwijs.
112.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling	Het vaststellen van de voorwaarden bij de toekenning van de doeluitkering Fries in het onderwijs
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 2.3.1 (Stcrt. 2001, 125)
Periode	2001-
Product	Voorwaarden
113.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Provincie Friesland
Handeling	Het bevorderen dat scholen die Friese taal als leergebied aanbieden en als instructietaal gebruiken ten aanzien daarvan een kwaliteitsbeleid voeren
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 2.4.1 (Stcrt. 2001, 125)
Periode	2001-
Product	Correspondentie, brochures
Opmerking	De aan de scholen ter beschikking staande instrumenten zullen worden gezien op hun geschiktheid voor het Fries en eventueel worden aangepast. Daarnaast zal hierover voorlichting worden gegeven aan de scholen.
114.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Provincie Friesland
Handeling	Het systematisch verzamelen van gegevens over de plaats die het Fries inneemt in het kwaliteitsbeleid van scholen en over de doelstellingen die scholen zich stellen ten aanzien van de beheersing van het Fries door het personeel
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 2.4.2 (Stcrt. 2001, 125)
Periode	2001-
Product	Registraties, automatische gegevensbestanden
115.	
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Provincie Friesland
Handeling	Het voeren van overleg met de Regionale Opleidings Centra (ROC's) in Friesland inzake het integreren van het actief beheersen van de Friese taal en de didactische en pedagogische vaardigheden met betrekking tot twee- en meertaligheid in hun opleiding tot onderwijsassistent, dan wel dit te maken tot een verplicht onderdeel van het examenprogramma
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 2.4.2 (Stcrt. 2001, 125)
Periode	2001-
Product	Notulen, verslag
116.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

Handeling	Provincie Friesland Het bevorderen dat scholen voor primair onderwijs in het nascholingsplan van hun leraren activiteiten ten aanzien van didactische en pedagogische vaardigheden in verband met Friese taal en cultuur opnemen
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 2.4.3 (Stcrt. 2001, 125)
Periode	2001-
117.	
Actor	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Provincie Friesland
Handeling	Het bevorderen dat leerlingen die Fries als volledig examenvak kiezen deel kunnen nemen aan een jaarlijkse internationale uitwisseling met andere minderheidstalen in Europa als onderdeel van het onderwijsprogramma
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 2.5.8 (Stcrt. 2001, 125)
Periode	2001-
Product	Correspondentie
118.	
Actor	Minister van Buitenlandse Zaken Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling	Het nemen van maatregelen gericht op het geven van een passende plaats aan de Friese taal en de cultuur waarvan deze een uitingsvorm is binnen het buitenlands cultuurbeleid
Periode	2001-
Product	Regelgeving
119.	
Actor	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Handeling	Het instellen van een ambtelijke coördinatiegroep ter voorbereiding van het periodiek overleg voortvloeiend uit de Bestuursafpraak Friese taal- en cultuur
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 9.7. (Stb. 2001, 125)
Periode	2001-
Product	Instellingsbeschikking
Opmerking	In de ambtelijke coördinatiegroep hebben vertegenwoordigers van alle onderscheiden ministeries die bij de Bestuursafpraak betrokken zijn en van de Provincie Friesland zitting. Zij voeren tenminste tweemaal per jaar overleg.
120.	
Actor	Ambtelijke coördinatiegroep Bestuursafpraak Friese taal en cultuur
Handeling	Het voorbereiden van het periodiek overleg voortvloeiend uit de Bestuursafpraak Friese taal en cultuur
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 9.1. a (Stb. 2001, 125)
Periode	2001-2007
Product	Agenda, correspondentie
121.	
Actor	Ambtelijke coördinatiegroep Bestuursafpraak Friese taal en cultuur
Handeling	Het voorbereiden en monitoren van de uitvoeringsconvenanten voortvloeiend uit de Bestuursafpraak Friese taal en cultuur voor de periode 2001-2004 en 2004-
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 9.1. b (Stb. 2001, 125)
Periode	2001-2007
Product	Correspondentie, verslagen
122.	
Actor	Ambtelijke coördinatiegroep Bestuursafpraak Friese taal en cultuur
Handeling	Het voorbereiden van de jaarlijkse rapportage aan de Tweede Kamer en de Provincie Friesland inzake de uitvoering van de Bestuursafpraak Friese taal en cultuur en de daaraan gerelateerde uitvoeringsconvenanten
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 9.1. c (Stb. 2001, 125)
Periode	2001-2007
Product	Rapport

123.

Actor	Ambtelijke coördinatiegroep Bestuursafpraak Friese taal en cultuur
Handeling	Het monitoren van de implementatie van de verplichting voortvloeiend uit het Europees Handvest
Grondslag	Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001, hoofdstuk 9.1. d (Stb. 2001, 125)
Periode	2001-2007
Product	Rapport

6. Geraadpleegde wet- en regelgeving

Wijziging Lager-onderwijswet 1920 (Stb. 1937, 323)
Inwerkingtreding

Wijziging Middelbaar-onderwijswet (Stb. 1948, 127)
Inwerkingtreding

Koninklijk Besluit tot wijziging van het Academisch Statuut (Stb. 1952, 635)
Inwerkingtreding

Wet van 20 mei 1955 tot regeling van het onderwijs in de Friese taal en het gebruik van die taal of van een streektaal als voertaal in het lager onderwijs (Stb. 1955, 225)
Inwerkingtreding

Besluit Vakexamen Friese taal (Stb. 1955, 413)
Inwerkingtreding

- wijziging 13 oktober 1961 (Stb. 1961, 322)
- wijziging 2 april 1974 (Stb. 1974, 188)
- wijziging 2 april 1974 (Stb. 1974, 188)
- wijziging 4 juni 1981 (Stb. 1981, 346)
- wijziging 15 juni 1983 (Stb. 1983, 293)
- wijziging 30 januari 1985 (Stb. 1985, 69)
- wijziging 18 november 1985 (Stb. 1985, 601)
- wijziging 12 september 1986 (Stb. 1986, 468)
- wijziging 10 september 1955 (Stb. 1955, 414)

Besluit van 8 december 1955 tot regeling van de examens ter verkrijging van de middelbare akten van bekwaamheid A en B in de Friese taal (Stb. 1955, 542)

Inwerkingtreding

- Verlenging (Stb. 1957, 28)

Besluit tot aanwijzing van de middelbare akten A en B, uitgereikt door de stichting De Fryske Akademy te Leeuwarden, als bewijs van bekwaamheid tot het geven van onderwijs in de Friese taal aan scholenvoor middelbaar onderwijs (Stb. 1956, 3)

Wet van 11 mei 1956, houdende enige regelen betreffende het gebruik van de Friese taal, in het bijzonder in het rechtsverkeer (Stb. 1956, 242)

Inwerkingtreding

- wijziging 1970 (Stb. 1970, 612)
- wijziging 1995 (Stb. 1995, 440)

Wijziging Wet op het voortgezet onderwijs 1963 (Stb. 1967, 386)
Inwerkingtreding

Besluit buitengewoon onderwijs 1967 (Stb. 1967, ...)
Inwerkingtreding

Instellingsbeschikking Projectgroep invoering Fries als verplicht vak op de scholen voor gewoon lager onderwijs in de provincie Friesland (Stcrt. 1973, 124)
Inwerkingtreding

Wet van 25 april 1974 tot wijziging van de Kleuteronderwijswet en de Lager-onderwijswet 1920 (Stb. 1974, 271)
Inwerkingtreding

Wet van 25 april 1979, houdende wijziging van de Lager-onderwijswet 1920 en de wet op het voortgezet onderwijs (Stb. 1979, 253)
Inwerkingtreding

Besluit van 15 juli 1980 inzake (Stb. 1980, 422)
Inwerkingtreding

Besluit van 30 december 1981, houdende wijziging van het Besluit buitengewoon onderwijs 1967 onder andere inzake uitbreiding van vakken en verlaging van enkele leerlingenscalen (Stb. 1981, 824)
Inwerkingtreding

Instellingsbeschikking van de Commissie Friese taal (Stcrt. 1981, 113)
Inwerkingtreding

- Wijziging instellingsbeschikking (Stcrt. 1983, 183)
- Wijziging instellingsbeschikking (Stcrt. 1990, 38)

Bestuursafpraak tussen de ministers van Binnenlandse Zaken, Justitie, Onderwijs en Wetenschappen en Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en de Gedeputeerde Staten van Friesland (Stcrt. 1989, 133)
Inwerkingtreding

Besluit van 14 juli 1992, houdende wijziging van het bevoegdhedenbesluit WBO in verband met aanvulling van bewijzen van bekwaamheid die tevens bevoegdheid verlenen voor Friese taal (Stcrt. 1992, 403)

Besluit van 14 juli 1992, houdende wijziging van de bijlage behorende bij het onderwijskundig besluit ISOVO i.v.m. aanvulling van bewijzen van bekwaamheid die tevens bevoegdheid verlenen voor de Friese taal (Stb. 1992, 403)

Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden; Straatsburg, 5 november 1992 (Trb. 1993, 1) (Zie ook Stcrt. 1994, 158 en Stb. 1992, 216)
Inwerkingtreding

Nieuwe bestuursafpraak Friese taal en cultuur, Leeuwarden 8 november 1993 (Stcrt. 1993, 214)
Inwerkingtreding

Bestuursafpraak inzake de Friese taal en letterkunde 1993 (Stcrt. 1993, 237)
Inwerkingtreding

Wet van 4 mei 1995, houdende wijziging van de Algemene wet bestuursrecht in verband met opnemng van de regels betreffende het gebruik van de taal in het bestuurlijk verkeer (Stb. 1995, 302)
Inwerkingtreding

Wet van 14 september 1995 tot wijziging van de Wet van 11 mei 1956 (Stb. 242), houdende enige regelen betreffende het gebruik van de Friese taal, in het bijzonder in het rechtsverkeer (Stb. 1995, 440)
Inwerkingtreding 1997 (Stb. 1996, 489)

Wet van 26 januari 1996 tot goedkeuring van het op 5 november 1992 te Straatsburg tot stand gekomen Europees Handvest voor streektaalen of talen van minderheden (Trb. 1993, 1 en 199) (Stb. 1996, 136)
Inwerkingtreding

Beschikking van de Minister van Justitie van 2 oktober 1996, houdende plaatsing in het Staatsblad van de tekst van de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer, zoals deze luidt met ingang van 1 januari 1997 (Stb. 1996, 490)
Inwerkingtreding

Instellingsbesluit consultatief orgaan Friese taal (Stcrt. 1998, 33)

Inwerkingtreding

- Inwerkingtreding 1998 (Stcrt. 1998, 33)

Wijziging Instellingsbesluit consultatief orgaan Friese taal (Stcrt. 2002, 62)

Inwerkingtreding

- Inwerkingtreding 2002 (Stcrt. 2002, 62)

Benoemingsbesluit consultatief orgaan Friese taal (Stcrt. 2002, 62)

Inwerkingtreding

- Inwerkingtreding 2002 (Stcrt. 2002, 62)

Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2001 (Stcrt. 2001, 125)

Inwerkingtreding

Wet van 22 november 2001, houdende invoering van de mogelijkheid om de statuten van Friese verenigingen en stichtingen in het Fries op te stellen (Stb. 2001, 574)

Inwerkingtreding

7. Geraadpleegde literatuur

Advies van de Onderwijsraad aan Staatssecretaris Ginjaar-Maas (Onderwijs en Wetenschappen)d.d. 17 februari 1986 over de concept-beleidsnotitie 'Fries in het voortgezet onderwijs' (Stcrt. 1986, 45)

'Advies van de Raad voor Binnenlands Bestuur over het voorontwerpvan de Wet Friese taal in het bestuurlijk verkeer (Stcrt. 1992, 132)

'Advies van de Commissie Friese taal in het rechtsverkeer over de plaats van het Fries in het rechtsverkeer, 14 mei 1992' (Stcrt. 1992, 93)

Boomsma, Peter R., *Knepelfreed. Gevecht om de taal met wapenstok en waterkanon*, (Franeker: Van Wijnen, 1998)

Concept-beleidsnotitie 'Fries in het voortgezet onderwijs', (Stcrt. 1985, 73)

Fries in het bestuurlijk verkeer. Rapport van de commissie Friese taal (Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken, 1985)

Eindrapport van de 'Commissie Fries in het buitengewoon onderwijs' (1981)

Eindrapport van de 'Rijkscommissie Fries in het voortgezet onderwijs (1982). Uitgegeven door het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, directie Voorlichting, 1984.

Fries in het rechtsverkeer. Advies van de commissie Friese taal (1992)

Groot, Auke Sj. Van der, *Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden. Rapportage inzake de maatregelen welke Nederland heeft getroffen ten aanzien van de Friese taal en cultuur*, (Fryske Akademy 1999)

'Post-h.b.o. cursus geeft bevoegdheid voor lesgeven in Friese taal' (Stcrt. 1992, 52)

"Rapport 'Fries in het bestuurlijk verkeer' van de Commissie Friese taal" (Stcrt. 1985, 10)

"Rapport 'Het onderwijs in het Fries nader bekeken'van de schoolinspectie" (Stcrt. 1986, 30)

Rapport van de Commissie betreffende het gebruik van de Friese taal op het gebied van het rechtsverkeer, ingesteld door de Ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie (Den Haag: Staatsdrukkerij- en Uitgeversbedrijf, 1953)

Rapport van de Commissie Friese-Taalpolitiek (1970) ?

Rapport van de projectgroep invoering Fries als verplicht vak op de scholen voor gewoon lager onderwijs in de provincie Friesland ingesteld door de Minister van Onderwijs en Wetenschappen, (1975)

'Voorstel staatssecretaris De Graaff-Nauta (Binnenlandse Zaken) inzake bestuursakkoord Rijk en provincie Friesland met betrekking tot de Friese taal en cultuur (Stcrt. 1987, 102)

8. Noten

-
- ¹ *Stcrt.* 1973, 124, rede van minister Van Kemenade bij de installatie van de Projectgroep invoering Fries als verplicht vak op de lagere scholen voor gewoon lager onderwijs in de provincie Friesland (Commissie-Sinnema).
- ² *Fries in het bestuurlijk verkeer. Rapport van de Commissie Friese Taal*, 9.
- ³ Boomsma, *Kneppelfreed*, 31.
- ⁴ *Ibidem*, 22-27.
- ⁵ *Ibidem*, 39-53.
- ⁶ *Ibidem*, 76.
- ⁷ *Fries in het bestuurlijk verkeer*, 10.
- ⁸ *Ibidem*, 9; 19, noot 3.
- ⁹ Auke Sj. De Groot, *Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden. Rapportage inzake de maatregelen welke Nederland heeft getroffen ten aanzien van de Friese taal en cultuur*, (Fryske Akademy 1999), 4-5.
- ¹⁰ Boomsma, *Kneppelfreed*, 99.
- ¹¹ Ried fan de Fryske Biweging, *Desiderata t.a.v. de Friese taal en kultuur*.
- ¹² *Ibidem*, 3-6.
- ¹³ *Ibidem*, 6-8.
- ¹⁴ *Fries in het bestuurlijk verkeer*, 13-14; *Eindrapport van de Rijkscommissie Fries in het voortgezet onderwijs*, 14-15.
- ¹⁵ *Eindrapport Commissie Fries in het buitengewoon onderwijs*, 8.
- ¹⁶ *Eindrapport van de Rijkscommissie Fries in het voortgezet onderwijs*, 12.
- ¹⁷ *Rapport van de projectgroep invoering Fries als verplicht vak op de scholen voor gewoon lager onderwijs in de provincie Friesland* (1974), 40 (bijlage I: instellingsbeschikking)
- ¹⁸ *Rapport van de projectgroep invoering Fries*, 37.
- ¹⁹ *Eindrapport 'Commissie Fries in het buitengewoon onderwijs*, 10.
- ²⁰ *Ibidem*, 3-4 en Bijlage 1A.
- ²¹ *Ibidem*.
- ²² *Eindrapport van de Rijkscommissie Fries in het voortgezet onderwijs*, 66 (instellingsbeschikking)
- ²³ *Eindrapport 'Commissie Fries in het buitengewoon onderwijs*, 61-62.
- ²⁴ *Ibidem*, 62.
- ²⁵ *Ibidem*
- ²⁶ *Fries in het bestuurlijk verkeer. Rapport van de Commissie Friese Taal*, 14-15.
- ²⁷ *Eindrapport van de Rijkscommissie Fries in het voortgezet onderwijs*, 63; *Fries in het bestuurlijk verkeer*, 16.
- ²⁸ *Eindrapport Rijkscommissie Fries in het voortgezet onderwijs*, 60.
- ²⁹ *Eindrapport van de Rijkscommissie Fries in het voortgezet onderwijs*, 45-46, 53, 57.
- ³⁰ *Stcrt.* 1985, 73.
- ³¹ A.S. van der Groot, *Europees handvest voor regionale talen en talen van minderheden. Rapportage inzake de maatregelen welke Nederland heeft getroffen ten aanzien van de Friese taal en cultuur*. (Fryske Akademy, 1999), 21-22
- ³² Bestuursafpraak 1993, *Stcrt.* 1993, 237, p. 18
- ³³ *Stcrt.* 1993, 214.
- ³⁴ A.S. van der Groot, *Europees handvest voor regionale talen en talen van minderheden. Rapportage inzake de maatregelen welke Nederland heeft getroffen ten aanzien van de Friese taal en cultuur*. (Fryske Akademy, 1999), 12-13.
- ³⁵ *Ibidem*, 19-20.
- ³⁶ *Ibidem*, 16
- ³⁷ *Ibidem*, 17.
- ³⁸ *Ibidem*
- ³⁹ *Rapport van de Commissie betreffende het gebruik van de Friese taal*, 2.
- ⁴⁰ *Ibidem*, 45-46.
- ⁴¹ *Fries in het bestuurlijk verkeer. Rapport van de Commissie Friese taal*, 7, bijlage III.
- ⁴² *Ibidem*, 10-11.
- ⁴³ Ried fan de Fryske Biweging, *Desiderata t.a.v. de Friese taal en kultuur*, 9.
- ⁴⁴ *Ibidem*, 9-10.

-
- ⁴⁵ Ibidem, 10-11.
- ⁴⁶ Ibidem, 11.
- ⁴⁷ Ibidem, 13-18.
- ⁴⁸ *Fries in het bestuurlijk verkeer. Rapport van de Commissie Friese taal*, 10-11.
- ⁴⁹ Ibidem, 12; Ried fan de Fryske Biweging, *Desiderata t.a.v. de Friese taal en kultuur*, 6.
- ⁵⁰ Ibidem, 1-2, 97-98.
- ⁵¹ *Stcrt.*, 1989, 128.
- ⁵² *Stcrt.* 2001, 125, p. 8.
- ⁵³ *Fries in het bestuurlijk verkeer. Rapport van de Commissie Friese taal*, 18.
- ⁵⁴ Ibidem, 22, noot 16.
- ⁵⁵ Ibidem, 18 en bijlage IV.
- ⁵⁶ Auke Sj. Van der Groot, *Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden. Rapportage inzake de maatregelen welke Nederland heeft getroffen ten aanzien van de Friese taal en cultuur* (Fryske Akademy 1999), 3-5.
- ⁵⁷ 'Instellingsbesluit consultatief orgaan Friese taal', art. 2 lid 1 en 2 en art. 4 (*Stcrt.* 1998, 33)
- ⁵⁸ *Stcrt.* 2001, 125, p.8, hoofstuk 2
- ⁵⁹ A.S. van der Groot, *Europees handvest voor regionale talen en talen van minderheden. Rapportage inzake de maatregelen welke Nederland heeft getroffen ten aanzien van de Friese taal en cultuur.* (Fryske Akademy, 1999), 12-13.
- ⁶⁰ *Stcrt.* 2001, 125, p.8, hoofstuk 2
- ⁶¹ Ibidem
- ⁶² Ibidem
- ⁶³ A.S. van der Groot, *Europees handvest voor regionale talen en talen van minderheden. Rapportage inzake de maatregelen welke Nederland heeft getroffen ten aanzien van de Friese taal en cultuur.* (Fryske Akademy, 1999), 32-33. Genoemd worden de volgende rapporten:
- De Jong, S. (1986), *Het onderwijs in het Fries nader bekeken: een kwantitatief inspectieonderzoek naar het onderwijs in het Fries op kleuter- en lagere scholen in Friesland, gehouden in april 1985* ('s-Gravenhage: Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen);
 - Inspectie van het Onderwijs (1989), *Het onderwijs in het Fries op de basisschool: stand van zaken 1988-1989: een kwantitatief inspectieonderzoek naar het onderwijs in het Fries op de basisscholen in de provincie Friesland* ('S-Gravenhage: Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen)
 - Inspectie van het Onderwijs (1995a), *Fries in heemkunde en sociale wereldoriëntatie* (De Meern: Inspectie van het Onderwijs)
 - Inspectie van het Onderwijs (1995b), *(Vervolg) invoeringproject Fries in het speciaal onderwijs* (Utrecht: Inspectie voor het Onderwijs)
 - ?????
- ⁶⁴ *Stcrt.* 2001, 125, p.8, hoofstuk 2
- ⁶⁵ Ibidem.
- ⁶⁶ Ibidem.
- ⁶⁷ Ibidem
- ⁶⁸ Ibidem
- ⁶⁹ Ibidem
- ⁷⁰ Ibidem
- ⁷¹ Ibidem
- ⁷² Ibidem
- ⁷³ Ibidem
- ⁷⁴ Ibidem
- ⁷⁵ Ibidem
- ⁷⁶ Ibidem
- ⁷⁷ Ibidem
- ⁷⁸ Ibidem
- ⁷⁹ Ibidem
- ⁸⁰ Ibidem, 8.1-8.5.
- ⁸¹ Ibidem, 9.1-9.7